

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Lenka Granátová

**Etnický konflikt na Šrí Lance:
Vyhlídky na politické řešení**

Bakalářská práce

Praha 2008

Autor práce: **Lenka Granátová**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Blanka Říhová, CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: **2008**

Hodnocení:

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 6.5.2008

Lenka Granátová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především Doc. PhDr. Blance Říkové, CSc. za pečlivé odborné vedení této práce a cenné připomínky. Poděkování dále patří PhDr. Janu Filipskému, CSc. za ochotné zodpovězení specifických otázek týkajících se tématu a všem blízkým, kteří mě při psaní této práce morálně i technicky podporovali.

Bibliografický záznam

GRANÁTOVÁ, Lenka. *Etnický konflikt na Šrí Lance: Vyhledky na politické řešení*. Praha: Karlova univerzita, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, 2008. 70 s. Vedoucí bakalářské práce Doc. PhDr. Blanka Říchová, CSc.

Anotace

Bakalářská práce „Etnický konflikt na Šrí Lance: Vyhledky na politické řešení“ pojednává o hledání politického řešení vleklého konfliktu, v němž proti sobě stojí organizace Tygři osvobození Tamilského Ílamu a vláda Šrí Lanky. Konflikt je důsledkem etnického napětí, které trvale sílilo od dekolonizace, když se většinoví Sinhálci uchýlili k etnocentrické politice, jež měla sloužit uchování unikátního charakteru Šrí Lanky coby výspy sinhálštiny a theravádového buddhismu. Soustavné přehlížení menšinových práv vedlo k radikalizaci Tamilů, druhého nejpočetnějšího etnika Šrí Lanky, a vyústilo v jejich požadavek samostatného státu. Snahy nalézt trvalé řešení konfliktu mírovou cestou provázejí konflikt od jeho samého počátku, nicméně žádná z nich doposud nebyla úspěšná. Hlavním cílem této práce je analyzovat různé přístupy k politickému řešení konfliktu, zhodnotit jejich potenciál představovat trvalé a životaschopné řešení a stanovit příčiny selhání všech snah o řešení konfliktu politickou cestou. Analýza je založena na rozboru relevantních dokumentů a je zasazena do kontextu měnící se vnitropolitické i mezinárodní situace. Vzhledem k internacionalizaci konfliktu, která následovala eskalaci násilí v roce 1983 a přerod konfliktu v občanskou válku, autorka analyzuje motivaci mezinárodního společenství zapojit se do řešení vnitřní záležitosti Šrí Lanky a úlohu, kterou druhé státy v hledání řešení sehrály. Na základě výsledků analýzy a zhodnocení současné situace na Šrí Lance jsou stanoveny hlavní překážky mírového urovnání a vyhledky na trvalé politické řešení.

Annotation

The main aim of this paper is to consider the prospects for a viable political solution to the protracted conflict that Sri Lanka has been embroiled in since 1983. The two sides of the conflict have been the Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE), the main Tamil insurgent group, and the Sri Lankan government. The conflict is a result of increasing

ethnic tensions which occurred shortly after decolonization followed by Sinhalese ethnocentric policy aimed at preserving the unique character of Sri Lanka as the enclave of Sinhalese culture – including both Sinhalese language and Theravada Buddhism. Systematic disregard of minority rights led to the radicalism among Tamils and to the quest for their separate state. However, the effort to find a political solution to the conflict could be seen from the very beginning of the growing inter-ethnic animosity. As one of the main goals of this paper the author explores different approaches to political solution to the conflict in Sri Lankan modern history (where decolonization is argued to be the starting point) and analyzes the causes of repeated failures of all of them. For this purpose documents analysis is employed. This analysis is contextualized as the author takes into account changes of the domestic political situation as well as changes of the international situation. Furthermore, due to the internationalization of the conflict after the escalation of violence in 1983 the motivations and achievements of the international community in search of a viable political solution are examined. Regarding the outcome of the analysis and current situation in Sri Lanka the major obstacles of a lasting political solution to the conflict and prospects for it are set.

Klíčová slova

Šrí Lanka, etnický konflikt, Tygři osvobození Tamilského Ílamu (LTTE), politické řešení, mírový proces, mírová jednání, internacionalizace, zprostředkovatelská činnost, Indie, Norsko

Keywords

Sri Lanka, ethnic conflict, Liberation Tigers of Tamil Eelam (LTTE), political solution, peace process, peace negotiations, internationalization, facilitation, India, Norway

Obsah

Obsah	7
Seznam použitých zkratk	8
Úvod.....	9
1. Vnitropolitická jednání	12
1.1 Postkoloniální vývoj	12
1.2 Bandáranájakův a Čelvanájakamův pakt	15
1.3 Sénánájakův a Čelvanájakamův pakt.....	17
1.4 Ústava 1972 a její dopad na politickou situaci	18
1.5 Ústava 1978	21
1.6 Rok 1983 – počátek nové fáze konfliktu	24
1.7 Závěr	25
2. Internacionalizace konfliktu.....	27
2.1 Úloha Indie v mírovém procesu.....	27
2.1.1 Proč Indie?	27
2.1.2 Diplomatické úsilí Indie.....	29
2.1.3 Indická vojenská přítomnost na Šrí Lance a nová jednota	33
2.1.4 Závěr	33
2.2 Úloha Norska v mírovém procesu	35
2.2.1 Proč Norsko?.....	36
2.2.2 Cesta k příměří.....	38
2.2.3 Dohoda o příměří a následující mírový proces	39
2.2.4 Mírové rozhovory	41
2.2.5 Poslední pokus	44
2.2.6 Závěr	45
Závěr	47
Přístupy k řešení konfliktu	47
Internationalizace konfliktu a úloha mezinárodního společenství	49
Současné překážky politického řešení a vyhlídky do budoucna.....	50
Summary	52
Použitá literatura	54
Seznam příloh	58
Projekt bakalářské práce	63

Seznam použitých zkratek

ACTC – Celocejlonský tamilský kongres

AIADMK – Celoidická Annáduraiova drávidská pokroková federace

APC – Konference všech stran

DMK – Drávidská pokroková federace

EDPD – Demokratická strana ílamského lidu

EPRLF – Revoluční osvobozenecá fronta Elamského lidu

EROS – Ílamská revoluční organizace studentů

IPFK – Indický mírový sbor

JVP – Lidová osvobozenecá strana

LTTE – Tygři osvobození Tamilského Ílamu

PLOTE – Lidová osvobozenecá organizace Tamilského Ílamu

PTA – Zákon o předcházení terorismu

SAARC – Jihoasijská asociace pro regionální spolupráci

SLFP – Šrílanská strana svobody

SLMM – Monitorovací mise pro Šrí Lanku

TELF – Osvobozenecá fronta Tamilského Ílamu

TELO – Osvobozenecá organizace Tamilského Ílamu

TLO – Tamilská osvobozenecá organizace

TMVP – Osvobozenecí tygři lidu Tamilského Ílamu

TNA – Tamilská národní aliance

TNT – Tamilští noví tygři

TUF – Tamilská jednotná fronta

TULF – Tamilská sjednocená osvobozenecá fronta

UNP – Sjednocená národní strana

UPFA – Svobodná aliance sjednoceného lidu

Úvod

Demokratická socialistická republika Šrí Lanka (dále jen Šrí Lanka) je multietnický stát, jehož dvěma nejpočetnějšími a politicky nejvýznamnějšími etniky jsou Sinhálci a Tamilové. V postkoloniální éře se mezi těmito dvěma etniky rozhořel konflikt, který v proměňující se podobě trvá dodnes. Politické elity se pokoušely hrozící konflikt řešit již v samém zárodku a snažily se předejít jeho eskalaci, avšak tyto snahy vyšly naprázdno pro zásadní neshody ohledně budoucí podoby nově nezávislého státu. S rostoucí radikalizací tamilské menšiny, která byla reakcí na diskriminační vládní politiku, se vyhlídky na dosažení kompromisu zhoršovaly, až situace vyústila v občanskou válku. I v podmínkách ozbrojeného boje však neustále probíhala jednání o možném řešení, intervaly mezi jednotlivými pokusy o smír byly v této etapě konfliktu maximálně pětileté. I přes četné pokusy, zdlouhavá vyjednávání a zprostředkovatelskou činnost druhých států se trvalé řešení konfliktu na Šrí Lance dosud nepodařilo nalézt.

Existuje početná politologická literatura zabývající se předcházením a zvládnutím konfliktu v heterogenních společnostech. Cílem této práce však není postihnout teoretické předpoklady pro stabilitu v heterogenní společnosti, ale analyzovat konkrétní situaci, kdy a proč byla tato stabilita narušena a jakým způsobem se s tím politické elity snažily vypořádat. Konflikt na Šrí Lance představuje v tomto smyslu ideální prostor pro analýzu.

Jedním z cílů této práce je sledovat různé přístupy k řešení konfliktu v politické rovině a analyzovat předpoklady jejich případného úspěchu a příčiny jejich konečného neúspěchu. Autorka chce dále zhodnotit mezinárodní aspekty původně vnitřního konfliktu a dopad jeho internacionalizace na vývoj situace. Posledním cílem této práce je pak na základě předchozí analýzy stanovit nejzávažnější překážky trvalého politického řešení konfliktu a s ohledem na dosavadní vývoj zhodnotit aktuální vyhlídky na dohledné politické řešení. Při zpracovávání tématu autorka narazila na řadu dílčích témat, která v rámci této práce mohou být postihnuta pouze okrajově, avšak zasloužila by si více pozornosti. Jedná se například o problematiku tamilské diaspory a její úlohu v konfliktu, otázku šrilanských muslimů či fenomén JVP. Vedlejším výstupem této práce se tak stalo nalezení nových potenciálních předmětů analýzy.

Pro postup práce autorka zvolila chronologický výklad s důrazem na ty vnitropolitické i mezinárodní události, které významným způsobem ovlivnily vývoj situace na Šrí Lance a přístup k řešení stupňujícího se konfliktu. Za tímto účelem autorka člení práci do dvou částí, které jsou z hlediska podstaty konfliktu kvalitativně odlišné. Za výchozí bod analýzy autorka zvolila vznik nezávislého Cejlonu, neboť dekolonizace se stala počátečním bodem rostoucího napětí na Šrí Lance. Dalším mezníkem vývoje konfliktu se stalo přijetí republikánské ústavy v roce 1972, kterou lze jednak považovat za faktické dovršení dekolonizace, jednak za formální legitimaci sinhálského etnocentrismu. Není náhodou, že krátce nato poprvé zaznívá požadavek samostatného tamilského státu, Tamilského Ílamu. Za bod zlomu pak autorka považuje rok 1983, kdy doposud víceméně politický konflikt přerostl v občanskou válku. V témže roce lze spatřovat počátky internacionalizace konfliktu v regionálním měřítku. Vstup mimoregionálního aktéra a proměna mezinárodního prostředí v souvislosti s globální válkou proti terorismu pak představují další etapu internacionalizace konfliktu, po níž se kruh uzavírá návratem do vnitropolitické sféry. V rámci této periodizace pak autorka analyzuje dokumenty a jednání, jež měly či mohly přinést politické řešení konfliktu.

Problematice konfliktu na Šrí Lance není v českém prostředí věnováno mnoho pozornosti, a proto autorka pracovala převážně s anglickými texty. Z prací dostupných v českém jazyce se autorka mohla opřít zejména o dílo i osobní doporučení doktora Filipského, který se Šrí Lankou dlouhodobě zabývá. Autorka pak pro zpracování tématu využila dostupných dokumentů (politických paktů, ústavních textů, dohod a záznamů z jednání), které tvoří primární zdroj této práce. Coby sekundární zdroj autorka využila několika monografií a rovněž prací, které se věnují separatismu či etnickým sporům v širší perspektivě (Baar, Bel-Fialkoff). Tyto práce se však zabývají situací na Šrí Lance velice obecně a poskytují tak spíše úvod do problematiky než zdroj analýzy. Hodnotným zdrojem se pak vedle monografií staly akademické články, především z periodika *Asian Survey*.

Jednotlivým aspektům a etapám konfliktu je v literatuře věnována nerovnoměrná pozornost. Nejfrekventovaněji jsou zpracovány události, které byly v daném období považovány za průlomové (např. smlouva mezi Indií a Šrí Lankou či dohoda o příměří z roku 2002). Avšak mezi zdroji chybí systematický přehled dovedený do současnosti, tudíž v tomto ohledu je autorka odkázána na útržkovité informace dostupné na oficiálních

webových stánkách vlády Šrí Lanky či Tamilů, anebo informačních serverech jakým je např. BBC. Autorka si je vědoma toho, že tyto zdroje mohou být nepřesné či poskytovat zavádějící informace. Při snaze postihnout aktuální stav konfliktu a současné vyhlídky na politické řešení je však práce s nimi nevyhnutelná. Autorka se v tomto ohledu snaží být na základě předchozího porozumění problematice objektivní.

Dalším úskalím týkajícím se zdrojů práce je interpretace literatury, která bezprostředně reaguje na zlomové události na Šrí Lance. Zde je nutno brát v potaz nedostatečný časový odstup, který má za následek přílišný optimismus ohledně následného vývoje situace, jenž se později ukáže jako nemístný. (To je případ K.M.Silvy a jeho hodnocení ústavy z roku 1978 a autorů reagujících na uzavření smlouvy mezi Indií a Šrí Lankou.) A konečně je nutno rovněž reflektovat determinaci autora plynoucí z příslušnosti k jednomu ze znesvářených etnik, která může vést ke zkreslení reality a černobílému schematismu. (Extrémním případem je Tambiah, který hovoří o *holocaustu Tamilů* a terorismus ospravedlňuje coby *plody zoufalství a beznaděje*.)

Samotná stať práce bude rozdělena do dvou částí, které budou kopírovat stanovenou periodizaci konfliktu. Předmětem první části práce bude vnitřní úroveň hledání politického řešení, přičemž jednotlivé kapitoly budou věnovány především analýze příslušných dokumentů (dva politické pakty a dvě ústavní reformy) v širším kontextu dekolonizace a vnitropolitického vývoje na Šrí Lance. V druhé části práce se autorka bude zabývat internacionalizací konfliktu, nejprve na regionální úrovni a poté na úrovni globální. Při rozboru obou etap budou analogicky zhodnoceny motivace a předpoklady příslušných mezinárodních aktérů pro zprostředkovatelskou úlohu v konfliktu, následně bude nastíněn průběh jejich účasti, opět na pozadí vnitropolitického vývoje, a na závěr bude zhodnocen jejich přínos pro řešení konfliktu.

1. Vnitropolitická jednání

Jak již bylo řečeno v úvodu, Šrí Lanka je multietnický stát s národnostně, jazykově i nábožensky heterogenní společností.¹ Bylo by však krátkozraké ztotožnit heterogenní společnost se společností konfliktní.² Heterogenita samotná automaticky neznamená konfliktní vztahy mezi jednotlivými skupinami obyvatelstva, a proto je nutné hledat příčiny vzniku konfliktu jinde. Nejinak je tomu v případě Šrí Lanky. Buť jsou prvopočátky konfliktu někdy kladeny do dávné minulosti a opředeny řadou mýtů, které mají konfliktu dodat punc odvěkosti, počátky etnického konfliktu na Šrí Lance jsou úzce spojeny s raným postkoloniálním vývojem, tedy s koncem čtyřicátých let dvacátého století.³

V následujících kapitolách bude nastíněn vývoj Šrí Lanky v prvních letech po získání nezávislosti, který poslouží jako odrazový můstek k analýze pokusů o politické řešení krystalizujícího etnického konfliktu. Budou zde zmapovány jednotlivé pokusy o řešení a provedena analýza dokumentů, které představovaly příležitost zabránit vyhocení situace na Šrí Lance prostřednictvím politické dohody. Autorka se bude snažit identifikovat konstantní jevy, které jednání provázely, a rovněž postihnout kvalitativní proměny, k nimž během tří sledovaných dekád došlo na obou stranách. Dále zde bude nastíněn vývoj tamilského hnutí, na němž lze proměnu přístupu k řešení konfliktu příhodně ilustrovat. V závěru této části budou stručně popsány události roku 1983, neboť tento rok je ve vývoji konfliktu považován za zlomový.

1.1 Postkoloniální vývoj

Čtvrtého února roku 1948 Cejlon vyhlásil nezávislost. Nový stát stál před řadou otázek a přístup tehdejší politické reprezentace k jejich řešení zdánlivě nedával tušit prudké zhoršení vztahů mezi dvěma největšími etnickými skupinami, Sinhálci a Tamily. Vládu od odcházejících Britů převzala umírněná konzervativní Sjednocená národní strana (UNP), jejímž programem bylo překlenování etnických, náboženských, kastovních i sociálních rozporů ve společnosti a budování sekulárního „národního státu“ obývaného

¹ Podle censu z roku 2001 je podíl dvou nejpočetnějších etnik na ostrově následující: Sinhálci tvoří 74% populace a Tamilové mají na celkové populaci podíl 8,5%.

² Lustick, I. (1979) Stability in Deeply Divided Societies: Consociationalism versus Kontrol. *World Politics*. 31(3), s. 333.

³ Tambiah, S. J. (1986) *Sri Lanka: Ethnic Fratricide and the Dismantling of Democracy*, Chicago: University of Chicago Press, s. 7.

cejlonským národem.⁴ Za manifestaci těchto úmyslů lze pokládat účast hlavní politické strany Tamilů – (Celo)cejlonského tamilského kongresu (ACTC) ve vládní koalici.⁵ Významným politickým tématem se po dekolonizaci stala jazyková reforma navazující na hnutí *svabhāša* (ze sanskrtu „mateřský jazyk“), která měla určit, který jazyk nahradí v administrativě angličtinu. V počáteční fázi vývoje nezávislého Cejlonu její navrhovaná podoba skýtala optimistické vyhlídky ohledně pokojného soužití jazykově rozdělené společnosti, neboť vláda UNP prosazovala paritu sinhálštiny a tamilštiny.⁶

Nicméně v prvních letech nezávislé existence Cejlonu se odehrály i události, které nabádaly ohledně optimismu k opatrnosti. V rámci urychlení zemědělského rozvoje vláda přišla s programem osídlování tzv. suché zóny, tj. severovýchodní části ostrova, který Tamilové pokládají za svou historickou domovinu.⁷ V kolonizaci tohoto území Tamilové spatřovali vládní úmysl vychýlit poměr etnik ve prospěch Sinhálců a redukovat váhu tamilských hlasů.⁸ Dalším vládním krokem bylo prosazení zákona o občanství, jehož přísná měřítká připravila mnoho tzv. plantážních Tamilů o občanská práva, tudíž i o právo volební.⁹ V tomto kroku pak původní cejlonští Tamilové viděli další záměr vlády pojistit se proti případnému posílení stávající tamilské reprezentace o další hlasy.¹⁰

Podstatou událostí pro budoucí vývoj bylo také rozštěpení ACTC. Od strany se již na konci roku 1948 odtrhlo radikální křídlo, jehož členové nesouhlasili s účastí ACTC ve vládní koalici. Vznikla tak Federální strana, která požadovala autonomii Tamilů v rámci

⁴ Silva, K.M. (1981) A history of Sri Lanka. London : C. Hurst, s. 490 srov. Filipický, J. (2003) Dějiny Bangladéše, Bhútánu, Maledív, Nepálu, Pákistánu a Šrí Lanky Praha: Lidové noviny, s. 309.

⁵ Lídr strany G.G. Ponnambalam se stal ministrem obchodu a průmyslu.

⁶ DeVotta (2005), s. 148.

⁷ Koncept tamilské tradiční domoviny je jedním z pilířů tamilských požadavků, podle historiků je však značně kontroverzní. Za tradiční domovinu Tamilů je možno považovat severní část ostrova, zejména poloostrov Jápané, avšak východní provincie je historicky oblastí se smíšeným obyvatelstvem, kde Tamilové netvořili a netvoří ani nadpoloviční většinu populace.

⁸ Tyto obavy se tak týkaly především Východní provincie, kde je podíl Tamilů na celkovém obyvatelstvu relativně nižší než v Severní provincii. [Filipický (2003), s. 309].

⁹ Plantážní Tamilové nejsou původními obyvateli Šrí Lanky. Na ostrov přišli za britské koloniální správy v devatenáctém století coby pracovní síla pro čajové plantáže. Z celkového podílu tamilského obyvatelstva tvoří zhruba 5,5%. [Bullion (2001), s. 70 srov. Filipický (2003), s. 310].

¹⁰ Silva (1981), s. 493. Plantážní Tamilové byli reprezentováni vlastní stranou Cejlonský indický kongres (CIC), vzhledem ke svému společenskému statutu však byli i potenciálními voliči dalších levicově orientovaných stran. Silva (tamtéž) uvádí, že i tento fakt mohl být důvodem zájmu konzervativní UNP připravit tuto skupinu obyvatel o volební právo, neboť jejich hlasy by mohly posílit opozici. Nejednalo se tedy čistě o snahu oslabit tamilskou reprezentaci, záměrem tohoto aktu bylo oslabení politické opozice bez ohledu na etnickou příslušnost.

federálního uspořádání státu.¹¹ Ani ne rok po vyhlášení nezávislosti se tak na politické scéně objevil požadavek revize stávajícího státního zřízení. Nejvážnější ránu pro harmonický vývoj mladého státu však znamenala konečná podoba jazykové reformy.

Otázka úředního jazyka se stala významným politikem. Proti uzákonění rovnosti tamilštiny a sinhálštiny se bouřlivě postavila většina sinhálských voličů a politické strany ze strachu před volebním propadem tomuto diktátu zcela podlehly. S blížícími se volbami roku 1956 se jednotlivé politické strany postupně prosazování parity jazyků vzdávaly. Z postavení sinhálštiny byla učiněna existenciální otázka přežití unikátní sinhálské buddhistické kultury na Cejlonu. Vyloučení tamilštiny ze státní správy, k němuž nakonec po jazykové reformě došlo, mělo vést k nápravě deformací způsobených kolonialismem, kdy díky lepšímu přístupu ke vzdělání proniklo do koloniální správy mnoho Tamilů, a nyní byli tedy v této sféře, stejně jako na univerzitách, nadreprezentováni.¹² Největší úspěch v předvolebním období slavila kampaň *Sinhala Only* (tedy *Jedině sinhálština*), která přinesla volební vítězství relativně nové straně SLFP (vznikla 1952). SLFP se stala nejvýraznější protiváhou UNP a tyto dvě strany dominovaly dvěma následujícím desetiletím. Konsolidace SLFP a čistě většinový volební systém pak napomohly proměně stranického systému Cejlonu. Systém predominantní strany se transformoval v systém dvou stran, které se v nepravidelných intervalech střídaly u moci. Většinový volební systém byl zachován až do roku 1978, byť je pro heterogenní společnosti považován za krajně nevhodný.¹³ Na Cejlonu měl pak tento systém takový efekt, že často vznikaly velké parlamentní většiny (extrémním případem je pěti šestinová většina UNP po volbách 1977),¹⁴ které nemusely pro svá rozhodnutí hledat podporu reprezentace menšin.¹⁵ Výkon politické moci tak byl mnohdy zcela v režii vítězné politické strany.

První desetiletí nezávislosti lze považovat za rozhodující pro následný vývoj vnitropolitické situace na Cejlonu. Ačkoli programem první postkoloniální vlády bylo budovat sekulární stát, který by spojil heterogenní obyvatelstvo Cejlonu do jediného

¹¹ Filipický (2003), s. 309.

¹² DeVotta, N. (2000) Control Democracy, Institutional Decay, and the Quest for Eelam: Explaining Ethnic Conflict in Sri Lanka. *Pacific Affairs*. 73(1a), s. 60.

¹³ Volební systém poměrného zastoupení byl na Šrí Lance zaveden až ústavou 1978. Postkoloniální volební systém *first past the post* (vítěz bere vše) přitom velkou měrou eliminoval vliv tamilských hlasů na volební výsledek. DeVotta (2000), s. 67.

¹⁴ http://www.lankanewspapers.com/news/election/general_election1977.jsp. Přehled výsledků všech parlamentních voleb je dostupný na téže adrese.

¹⁵ DeVotta (2000), s. 66.

národa, skutečný vývoj byl naprostým popřením tohoto programu. Namísto smývaní rozdílů je toto období dobou vzrůstajícího napětí mezi dvěma hlavními etniky. Osídlování tamilské domoviny nepůvodním obyvatelstvem, upření občanských práv plantážním Tamilům, snahy o zákonný protekcionismus sinhálštiny a buddhismu a v neposlední řadě stranický formát, který neumožňuje adekvátní reprezentaci menšin, předznamenaly budoucí vývoj na Cejlonu a právě v nich lze spatřovat kořeny dodnes trvajícího konfliktu.

V následujících kapitolách budou analyzovány čtyři dokumenty, které měly v daném období potenciál potlačit etnické animozity a předejít eskalaci konfliktu. Jedná se o dvě bilaterální dohody uzavřené na úrovni politické reprezentace, tedy Bandáranájakův a Čelvanájakamův pakt z roku 1956, resp. Sénánájakův a Čelvanájakamův pakt z roku 1965, a o dva unilaterální akty,¹⁶ jimiž bylo přijetí nové ústavy v roce 1972, respektive 1978. Co je všem dokumentům společné je fakt, že jejich potenciál nastolit pro obě etnika uspokojivé uspořádání vzájemných vztahů zůstal nevyužit. V případě obou paktů vláda naprosto selhala v jejich uvedení do praxe a oba tak zůstaly prázdnou literou, v případě ústavních listin jsou na vině neúspěchu nedostatečné garance práv menšin, ne-li formulace namířené vyloženě proti nim, a nedostatečná reflexe proměny tamilských aspirací.¹⁷

1.2 Bandáranájakův a Čelvanájakamův pakt

Bezprostředně po volebním vítězství SLFP (v rámci volebního bloku Sjedenocená lidová fronta) byla přijata legislativa stanovující sinhálštinu jako jediný úřední jazyk Cejlonu¹⁸ s účinností od ledna 1961. Na přijetí zákona reagovali Tamilové sátyagrahou, nenásilným protestem před parlamentem i napříč ostrovem.¹⁹ Sinhálci však na nenásilnou protestní kampaň odpověděli protitamilskými násilnostmi, při nichž zahynulo na sto padesát Tamilů.²⁰ Situaci v zemi bylo nutno stabilizovat a politické špičky si byly vědomy toho, že bez určitých ústupků Tamilům byla stabilizace nemyslitelná. Proto hlavní proponent *Sinhala Only* politiky S.W.R.D. Badáranájaka, lídr SLFP, přikročil k jednání s tamilskou

¹⁶ Unilaterálním je zde míněno bez podpory tamilské reprezentace.

¹⁷ Filipický (2003), s. 335.

¹⁸ Official Language Act No. 33 of 1956.

¹⁹ Praxe nenásilných protestních kampaní je známa především z Indie Gándhího éry. Autorka ji zde uvádí pro ilustraci radikální proměny prostředků tamilského odporu, k níž v následujících letech došlo.

²⁰ DeVotta, N. (2005) From ethnic outbidding to ethnic conflict: the institutional bases for Sri Lanka's separatist war1, *Nations & Nationalism*. 11(1), s. 148.

reprezentací.²¹ Požadavky Tamilů v tomto období lze shrnout takto: autonomie pro Severní a Východní provincii v rámci federální ústavy, parita statutu tamilského a sinhálského jazyka a uspokojivé řešení postavení plantážních Tamilů.²² Tyto požadavky byly formulovány na sjezdu Federální strany v Trincomalee v srpnu 1956 a v podstatě refletovaly všechny problémy, které od získání nezávislosti krystalizovaly. Výsledná dohoda byla vtělena do politického paktu nesoucího jméno svých signatářů, tedy Bandáranájakův a Čelvanájakamův pakt.

Pakt přijatelným způsobem reagoval na všechny tamilské požadavky. Parita jazyků byla sice pro vládní reprezentaci nepřijatelná, nicméně vláda byla ochotna udělit tamilštině status národního jazyka a uzákonit jeho používání v administrativě Severní a Východní provincie.²³ V otázce občanství plantážních Tamilů pakt sliboval „brzké zvážení“.²⁴ Požadavku samosprávy byla věnována samostatná část paktu. Vláda uvedla, že federální ústava je nepřipustná, avšak že se bude snažit nalézt uspokojivé řešení v rámci unitárního státu. Výsledkem byl návrh zákona o krajských radách, na které měly být přeneseny některé pravomoci ústřední vlády (např. zemědělství a rybolov, územní rozvoj, osidlování, vzdělání, zdravotnictví) a jejichž představitelé by byli vybíráni přímou volbou. Důležité bylo, že pakt zakotvoval možnost spojení dvou a více regionů či možnost jejich rozšířené spolupráce. Tím byla otevřena cesta k vytvoření jednotného samosprávného celku pokrývajícího území „tamilské domoviny“ za předpokladu, že s takovým krokem budou souhlasit všechny regiony, kterých by se to týkalo.²⁵

Pakt však narazil na silný odpor jak u vlivných buddhistických (tedy sinhálských) organizací, tak u parlamentní opozice. UNP, dříve vášnivá obhájkyň parity jazyků, nyní využila situace a označila pakt za zradu a za cestu, jak sinhálskou většinu redukovat na menšinu.²⁶ Postoj k menšinám se stal hlavním tématem kampaní politických stran a vedl k tomu, co DeVotta nazývá politikou triumfování.²⁷ Jakýkoli ústupek Tamilům učiněný

²¹ DeVotta (2005), s. 149 srov. Tambiah (1986), s. 73 či DeVotta (2000), s. 58. – To, že si někteří Sinhálci uvědomovali možnou kontraproduktivnost Sinhala Only politiky, je zde ilustrováno na výroku jednoho sinhálského poslance, který hlasoval proti přijetí zákona s mottem: „Jeden jazyk – dvě země, dva jazyky – jedna země.“

²² Silva (1981), s. 513.

²³ Bandáranájakův a Čelvanájakamův pakt, oddíl A.

²⁴ Bandáranájakův a Čelvanájakamův pakt, oddíl A.

²⁵ Bandáranájakův a Čelvanájakamův pakt, oddíl B.

²⁶ DeVotta (2005), s. 150.

²⁷ DeVotta (2005), s. 141.

vládní stranou, ať už to byla SLFP či UNP, byl označen za zaprodávání se a zrádovství a byl využit opoziční stranou jako mocná zbraň v předvolebním boji. Politická soutěž se de facto změnila v aukci, kde rozhodujícím faktorem bylo, kdo nabídne nejvíce Sinhálcům a nejméně Tamilům.²⁸ Bandáranájaka zcela podlehl opozičnímu tlaku a pakt zrušil.

Uzavření paktu představovalo první pokus vyjít vstříc tamilským požadavkům a stabilizovat nepokojnou situaci na Cejlonu po přijetí kontroverzní jazykové reformy. Byť pakt nevycházel tamilským požadavkům zcela vstříc, kompromisní dohoda byla nazírána jako oboustranně přijatelná alternativa. Požadavky Tamilů byly konkrétně řešeny či byla alespoň otevřena a naznačena cesta k jejich budoucímu řešení. Vláda ovšem podlehla politickému i nepolitickému tlaku a v obavách, že by pakt mohl zablokovat cestu ke znovuzvolení, od něj odstoupila. K paktu se o tři roky později vrátila vdova po zavražděném S.W.R.D., Sirimavo Bandáranájaková, která přislíbila uvedení paktu v život výměnou za spojenectví Federální strany v předvolebním boji roku 1960. Výsledek voleb byl však pro SLFP natolik příznivý, že hlasy Federální strany k pohodlnému vládnutí nepotřebovala. Pakt byl tedy opuštěn podruhé. Byla tak promarněna příležitost zamezit eskalaci napětí v stále silněji se polarizující společnosti. Ačkoliv byl pakt i napodruhé odvolán, nadále zůstal základem pro budoucí vyjednávání.

1.3 Sénánajakův a Čelvanajakamův pakt

V březnu 1965 se konaly volby, z nichž vyšla vítězně UNP v čele s Dudleym Sénánajakou. UNP zaujímala k tamilským aspiracím vstřícnější postoj, zejména proto, že usilovala o podporu čtrnácti poslanců Federální strany. Výrazem snahy o kompromisní řešení národnostních a jazykových problémů země se stal Sénánajakův a Čelvanajakamův pakt, obdoba nerealizovaného Bandáranajakova a Čelvanajakamova paktu.²⁹ Pakt sliboval uzákonění tamilského jazyka coby jazyka administrativy a soudů v Severní a Východní provincii.³⁰ Dále měly být ustaveny okresní rady, jejichž pravomoci měly být předmětem vzájemné dohody. Vláda si výslovně vymíňovala pouze pravomoc udílet daným radám rozkazy v případech, kdy by se jednalo o státní zájem.³¹ Pakt se dotýkal i otázky

²⁸ DeVotta (2005), s. 141 srov. DeVotta (2000), s. 59.

²⁹ Filipický (2003), s. 330.

³⁰ Sénánajakův a Čelvanajakamův pakt, odstavec 1 a 2.

³¹ Sénánajakův a Čelvanajakamův pakt, odstavec 3.

kolonizace Tamily obývaných území, kdy přednost při přidělování půdy měli mít na prvním místě místní bezzemci a na místě druhém tamilsky mluvící rezidenti.³²

I přesto, že ústupky učiněné Tamilům byly velice umírněné, opět narazily na vlnu odporu z řad opozice. Po přijetí směrnice vztahující se k užívání tamilštiny³³ zemi zachvátily nepokoje, které ukončilo až vyhlášení výjimečného stavu. Vláda tak sice v tomto bodě dostála svému závazku, avšak za cenu ztráty veřejné podpory. Nepřímo tak napomohla drtivému vítězství vášnivé odpůrkyně politiky ústupků, SLPF, a jejích levicových spojenců ve volbách 1970. Nejbouřlivější odpor však vyvolal další bod paktu – realizace okresních rad. Sinhálská veřejnost v jakékoli formě decentralizace státní správy spatřovala zárodky federalismu, který zas byl podle nich přímou cestu k separaci.³⁴

V podstatě se tak opakoval osud paktu z roku 1957. Pakt přinášel schůdné řešení sporných otázek bránících pokojnému soužití Sinhálců a Tamilů, avšak stejně jako jeho předchůdce zůstal z valné části pouze na papíře. Roli zde sehrály tytéž fenomény jako před osmi lety – neúnosný politický i nepolitický tlak proti snaze uspokojit alespoň v minimální míře tamilské požadavky a využívání otázky přístupu k menšinám v předvolebním boji v rámci tzv. politiky triumfování. Jako podstatná překážka řešení otázky tamilské samosprávy se ukázalo rovněž nepochopení konceptu federalismu, kdy Sinhálci kladli rovnítko mezi federací a separací.³⁵ V jasném světle se ukázalo, kde jsou hranice, za něž se ve snaze uspokojit Tamily nesmí zajít. Tyto hranice měly tři pilíře, a to status quo jazykové politiky S.W.R.D. Bandáranájaky, unitární stát a protekcionismus buddhismu.³⁶ Nutno podotknout, že tyto pilíře byly v přímém rozporu s aspiracemi Tamilů. V sedmdesátých letech se pak výrazněji začaly projevovat neblahé důsledky sinhálské neústupnosti vůči (dosud umírněným) tamilským požadavkům.

1.4 Ústava 1972 a její dopad na politickou situaci

Přijetí nové ústavy bylo ideální příležitostí k trvalému uspořádání vzájemných vztahů, ovšem za předpokladu, že by ústavní text reflektoval požadavky Tamilů. Ústava přijatá

³² Sénánájakův a Čelvanájakamův pakt, odstavec 4, pododstavce a) a b).

³³ Zákon o zvláštních ustanoveních týkajících se tamilského jazyka existoval již od roku 1958 (výsledek předchozího paktu), avšak dosud chyběly prováděcí předpisy. [Filipský (2003), s. 330].

³⁴ Silva (1981), s. 530, srov. Filipský (2003), s. 330-331.

³⁵ Singer (1992), s. 714.

³⁶ Silva (1981), s. 531.

22. května 1972 hlasy vládní Jednotné fronty (koalice SLFP a menších levicových stran) znamenala řadu změn, avšak pro účely této práce bude autorka sledovat pouze ty, které se vztahují k otázce postavení menšin. Ovšem je nutné zde zmínit přechod od dominiálního statutu k republikánskému zřízení, kdy namísto dominia Cejlon byla vyhlášena Republika Šrí Lanka.³⁷ Ústava však k uklidnění rostoucího etnického antagonismu nepřispěla, ba naopak. Tento dokument nahradil tzv. Soulburyho ústavu (odkaz Britů), která byla pro některé od samého počátku předmětem kritiky. Pro odpůrce představovala „cynické ujednání mezi bývalou koloniální mocností a jejími poslušnými domácími přísluhovači s cílem zajistit pokračování starého pořádku pod pláštíkem nezávislosti.“³⁸

Soulburyho ústava obsahovala článek garantující ochranu menšin před diskriminačním zákonodárstvím.³⁹ Vypuštění tohoto článku z nové ústavy bylo jedním z nejmocnějších impulsů k radikalizaci Tamilů. Ústava stanovila jako jediný úřední jazyk sinhálštinu, podtrhla unitární charakter státu a zakotvila výsostné postavení buddhismu formulací, podle níž Republika Šrí Lanka poskytne buddhismu prvořadé postavení a jeho ochranu učinila povinností státu.⁴⁰ Tato kapitola pak byla mezi hinduistickými Tamily rovněž vnímána jako jednoznačný akt diskriminace. Nepřímý vliv na postavení menšin měla i centralizace státní moci (redukce dvoukomorového parlamentu na jednokomorový a nebývalé posílení exekutivy), oslabená kontrolní úloha soudů (sice byl nově zřízen Ústavní soud, avšak jeho nález mohl být odmítnut dvoutřetinovou parlamentní většinou) a potlačení svobody tisku. Tato opatření byla v přímém rozporu s požadavky Tamilů. Ti usilovali o decentralizaci moci ve státu, v jejich zájmu byly aktivní nestranné soudy, které mohly tvořit pojistku proti případné diskriminaci, a nezávislá média byla důležitým prostředkem artikulace zájmů nejen Tamilů, ale celé opozice.⁴¹

³⁷ Filipský (2003), s. 335.

³⁸ Filipský (2003), s. 308.

³⁹ Silva (1981), s. 490.

⁴⁰ Ústava 1972, ad jazyk viz kapitola III; ad buddhismus viz kapitola II.

⁴¹ Silva (1981), s. 545-547.

Ústava ruku v ruce s dalšími opatřeními sedmdesátých let⁴² měla dva důsledky. Prvním bylo dočasné sjednocení tamilské reprezentace. Odpor vůči ústavě svedl dohromady Federální stranu a Tamilský kongres, poprvé od rozkolu na sklonku roku 1948, a společně s Cejlonským dělnickým kongresem, který reprezentoval zájmy plantážích Tamilů, vytvořily Tamilskou jednotnou frontu (TUF). TUF přijala program, jehož pilíři bylo následujících šest bodů: zrovnoprávnění tamilštiny se sinhálštinou, sekularismus, ústavní záruky práv etnických menšin, liberální postup při udělování občanství, decentralizace státní správy a zrušení kastovního systému. Nové ústavní zřízení tamilské požadavky naprosto ignorovalo a důsledkem této „institucionalizované ignorace“ byla rostoucí podpora myšlenky samostatného státu na území tamilské domoviny. Požadavek samostatného státu záhy přijala i TUF a v květnu 1973 vyhlásila za svůj cíl vyhlášení nezávislého státu, Tamilského Ílamu, na území Severní a Východní provincie.⁴³ Symbolickým vyjádřením programového posunu bylo přejmenování TUF na Tamilskou sjednocenou osvobozenickou frontu (TULF).

Zatímco parlamentní reprezentace Tamilů usilovala o dosažení svých cílů politickými prostředky a nevyklučovala ani řešení v podobě autonomie Tamilů v rámci federativního či konfederativního uspořádání, mladí Tamilové považovali ústavní metody za neúčinné a již od počátku šedesátých let se uchýlovali k násilným prostředkům boje za samostatný stát. Předznamenáním příklonu k násilí bylo šíření propagačních materiálů vyzývajících k ozbrojenému povstání, jež měla na svědomí tzv. Tygří armáda, podzemní organizace radikálů napojená na Federální stranu.⁴⁴ Po rozpadu Tygří armády vznikla Tamilská osvobozenická organizace, jejíž členové shromažďovali zbraně a podomácku vyrobené nálože.⁴⁵ Z hlediska vývoje tamilského hnutí je pro toto období nejvýznamnější událostí vznik dokonale vycvičené a fanaticky oddané guerillové armády Tygrů osvobození

⁴² Pro Tamily byly nejvíce pobuřující znevýhodněné podmínky pro přijetí tamilských studentů na vysoké školy. V rámci tzv. standardizace známek postačoval sinhálským uchazečům o studium na vysoké škole horší prospěch u maturitní zkoušky nežli jejich tamilským kolegům. Navíc byl zaveden systém kvót, který byl mimo jiné zdůvodněn vyšším podílem tamilských studentů na univerzitách, než odpovídá jejich podílu na celkové populaci. [Filipský (2003), s. 336-337]. Dalším diskriminačním opatřením byl preferenční systém výběru zaměstnanců státní správy, ozbrojených složek apod., kdy byli upřednostňováni kandidáti vzdělaní v sinhálštině. Vláda rovněž zastavila mezinárodně sponzorované rozvojové projekty v tamilských oblastech. Tato opatření znamenala pro Tamily výrazné omezení možnosti vzestupné sociální mobility a další podnět k radikalizaci. [DeVotta (2000), s. 60-61].

⁴³ Filipský (2003), s. 337 srov. Silva (1981), s. 551.

⁴⁴ Filipský (2003), s. 337-338.

⁴⁵ K této skupině patřil i mladičká Vélupillai Prabhakaran, budoucí velitel jednoho z nejobávanějších guerillových hnutí na světě, Tygrů osvobození Tamilského Ílamu.

Tamilského Ílamu (LTTE) v roce 1976.⁴⁶ Tato skupina si mezi ostatními militantními organizacemi vydobyla hegemonii a účinně zablokovala umírněnější politickou reprezentaci Tamilů.⁴⁷

Přijetí republikánské ústavy roku 1972 lze považovat za jeden z klíčových momentů vývoje vztahů etnik na Šrí Lance. Tato ústava naprosto opominula garance práv menšin, ať už s ohledem na jazyk, náboženství či rovnost příležitostí. Ústava de facto i de iure znamenala legitimaci sinhálského etnocentrismu a Tamilové v ní právem spatřovali zakonzervování svého druhořadého postavení ve státu. Nejen ústava, ale vládní politika raných sedmdesátých let jako celek, dala mohutný podnět k radikalizaci tamilské populace a stupňování jejich požadavků. Vyústěním trvalé deprivace byl požadavek samostatného státu – Tamilského Ílamu, který měl být ustaven v oblasti tamilské tradiční domoviny. Dlouhodobá neúčinnost vyjednávání politického řešení zapříčinila militarizaci zejména mladých Tamilů a znamenala tak výraznou kvalitativní proměnu v prostředcích boje za naplnění tamilských aspirací. Nezamýšleným důsledkem nového ústavního pořádku se tak stal zrod tamilských militantních organizací, které byly rozhodnuty dosáhnout svého cíle – vlastního suverénního státu – se zbraní v ruce.

1.5 Ústava 1978

Ve volbách 1977 zvítězila UNP a své drtivé vítězství využila k přijetí nové ústavy, pouhých šest let po předchozí ústavní reformě. Tvůrci této ústavy byli k otázce postavení menšin ve státě o poznání vnímavější a nová ústava obsahovala řadu prvků, které měly zajistit pokojnou koexistenci etnik.

Ústava zaváděla volební systém poměrného zastoupení bez uzavírací klauzule, který měl zabezpečit adekvátnější reprezentaci menšin a zároveň měl redukovat přesvědčivost vítězství dvou hlavních stran, kterým většinový volební systém umožňoval vládnout bez ohledu na hlas reprezentace menšin.⁴⁸ Změny doznal i systém volby prezidenta. Při prezidentské volbě měly být napříště zavedeny druhé a třetí preferenční hlasy, které měly

⁴⁶ LTTE vznikla transformací Prabhákaranam zorganizovaného militantního seskupení Tamilští noví tygři (s příhodným akronymem TNT), která se v reakci na násilný zásah proti účastníkům tamilské konference v roce 1974 uchýlila k odvetnému kroku v podobě série politických vražd. Tím započala praxe izolovaných teroristických útoků, která je pro LTTE typická dodnes.

⁴⁷ DeVotta (2000), s. 63.

⁴⁸ Hubbel, L.K. (1987) The Devolution of Power in Sri Lanka. A Solution to the Separatist Movement? *Asian Survey*. 27(11), s. 1180 srov. DeVotta (2000), s. 66.

být brány v potaz, pokud by žádný z kandidátů nezískal absolutní většinu.⁴⁹ Tím teoreticky vzrostly šance případných menšinových kandidátů. Ústava řešila rovněž postavení tamilského jazyka – byť sinhálština zůstala jediným úředním jazykem státu,⁵⁰ tamilština získala status národního jazyka Šrí Lanky. Dále byl zrušen článek předchozí ústavy, který činil rozdíly mezi občanstvím získaným na základě původu a na základě registrace. Odstranění článku znamenalo významný ústupek plantážním Tamilům, kteří tak byly zbaveni stigmatu druhořadých občanů.⁵¹

Ústava také zakotvovala územněsprávní reformu, která měla přesunout určitou oblast legislativy na provinciální rady.⁵² Hlavou provincie měl být guvernér jmenovaný prezidentem. Jeho pravomocí pak bylo jmenovat z řad zvolených reprezentantů provincie jakéhosi ministerského předsedu na úrovni provincie a na jeho návrh pak jmenovat další provinciální ministry pro oblasti, které spadaly do pravomoci provincie (např. základní a střední školství, zdravotnictví). Vznikla by tak paralela politického systému na národní úrovni, avšak s řadou problematických aspektů.

Kritikové navrhovaného modelu decentralizace poukazovali zejména na tři hlavní problémy. Předmětem kritiky byla přímá linie mezi prezidentem a vrcholnými představiteli provincie. Model ponechával prezidentovi značnou autoritu na úrovni provincie, což zpochybňovalo míru reálné autonomie samosprávným celků. Dalším sporným bodem se stala pravomoc prezidenta v podmínkách stavu nouze na návrh hlavního provinciálního ministra rozpustit rady provincie. Pojistkou proti zneužívání této pravomoci měla být povinnost nechat tento krok potvrdit dvoutřetinovou parlamentní většinou, avšak struktura šrilanského parlamentu nevylučuje možnost schválit takový krok bez jediného hlasu menšin (jak je tomu i v případě volby exekutivního prezidenta). Zatřetí, pravomoci provinciálních rad zůstaly nedefinovány, takže skutečnou míru autonomie bylo možno jen mlhavě předpokládat.⁵³

⁴⁹ DeVotta (2000), s. 67-68.

⁵⁰ Kapitola IV Ústavy obsahuje nejednoznačnou formulaci, kdy odstavec 1 praví, že úředním jazykem Šrí Lanky je sinhálština, a odstavec 2 stanoví, že tamilština je *také* úředním jazykem Šrí Lanky. Filipický však uvádí, že sinhálština zůstala jediným úředním jazykem Šrí Lanky. [Filipický (2003), 341].

⁵¹ Silva (1981), s. 560 srov. Filipický (2003), s. 341.

⁵² Ústava 1978, Kapitola XVIIIA; komentář viz Hubbell (1987), s. 1180.

⁵³ Hubbel (1987), s. 1181.

Nový ústavní pořádek rovněž zavedl instituci výkonného prezidenta. Zatímco ústava z roku 1972 přisuzovala prezidentovi roli spíše symbolickou, tato z něj činila hlavou státu i exekutivy s řadou pravomocí a rozsáhlou imunitou.⁵⁴ Prvním výkonným prezidentem se stal J.R.Džajavardhana (doposud ministerský předseda za UNP) a záhy se ukázalo, že svého úřadu využije spíše k potlačování jakékoli opozice, než k urovnání etnického konfliktu. Namísto snahy o vyslyšení tamilských požadavků se výkonný prezident uchýlil k jejich umlčování.⁵⁵ Díky téměř pěti šestinové většině v parlamentu byla krátce po přijetí nové ústavy schválena legislativa, která byla s původním záměrem nové ústavy, totiž posílením vlivu menšin, v přímém rozporu. Jednalo se především o zákon o předcházení terorismu (dále PTA) přijatý v červenci roku 1979⁵⁶ a šestý dodatek k ústavě přijatý v srpnu roku 1983.

PTA v reakci na rostoucí násilnosti postavil mimo zákon aktivity podněcující rasovou či náboženskou nesnášenlivost a umožňoval zatčení podezřelých osob bez zatykače a jejich věznění až na dobu osmnácti měsíců, a to s retroaktivní působností!⁵⁷ PTA se stal legitimací pro zatčení mnohých Tamilů, domněle i skutečně svázaných se separatistickým hnutím.⁵⁸ Šestý dodatek pak stavěl mimo zákon všechny organizace, jejichž cílem byl vznik samostatného státu.⁵⁹ To znamenalo zákaz TULF, která byla formálně vázána rozhodnutím z roku 1976 usilovat o samostatný stát, byť byla stále otevřená federálnímu uspořádání Šrí Lanky. Navíc poslanci za TULF odmítli složit přísahu na unitární ústavu Šrí Lanky, což dle dodatku znamenalo zánik mandátu.⁶⁰

Proklamovaným záměrem ústavy z roku 1978 bylo nakročení k mírovému uspořádání etnických vztahů na Šrí Lance. Ústava skutečně obsahovala řadu prvků, které měly posílit reprezentaci a vliv menšin, avšak ústupky, které poskytla, byly pro valnou část Tamilů již irelevantní, neboť uspokojivě neřešily otázku podoby tamilské autonomie. Ústava přinesla

⁵⁴ Tambiah (1986), s. 39. Mezi významné pravomoci prezidenta patří právo rozpouštět parlament, setrvat na postu hlavy exekutivy, i když vláda odstoupí, a má přísluší mu právo vyhradit si pro sebe řízení kteréhokoli resortu, resp. resortů. [Filipský (1984), s. 72-73].

⁵⁵ DeVotta (2005), s. 152.

⁵⁶ Nedlouho předtím byl přijat zákon zakazující činnost LTTE a podobných organizací. [Filipský 2003: 386].

⁵⁷ Tambiah (1986), s. 43.

⁵⁸ DeVotta (2005), s. 152.

⁵⁹ Znění dodatku: Nikdo nesmí, ať již přímo či nepřímo, uvnitř či vně Šrí Lanky, podporovat, ..., financovat, ... či obhajovat ustavení samostatného státu na území Šrí Lanky. Citováno dle Tambiah (1986), s. 44; překlad autorky.

⁶⁰ Tambiah (1986), s. 44-45.

pouze amorfni schéma decentralizace moci, a to ve chvíli, kdy mezi Tamily sílilo přesvědčení, že i federativní uspořádání státu by bylo nedostatečné. Výkon politické moci a následná legislativní opatření pak byly namířeny proti tamilským aspiracím. Zákon o předcházení terorismu, pod jehož rouškou byli v krajním případě zatčeni Tamilové vystaveni mučení, vedl namísto ke zlepšení bezpečnostní situace v zemi k další radikalizaci a militarizaci tamilského hnutí.⁶¹ Přijetí šestého dodatku k ústavě pak odstavilo jedinou relevantní politickou reprezentaci Tamilů a posílilo přesvědčení, že řešení napjaté situace je politickými prostředky nedosažitelné. Vláda svým přístupem podkopala autoritu umírněných představitelů tamilského hnutí, kteří usilovali o politické řešení konfliktu, a paradoxně tak posílila ty, proti nimž především bojovala.⁶²

1.6 Rok 1983 – počátek nové fáze konfliktu

V červenci 1983 ozbrojenci LTTE podnikli úkladný útok na příslušníky vojenské patroly, během kterého zabili třináct vojáků. Tento akt měl být výrazem protestu proti přítomnosti vládních ozbrojených sil na poloostrově Jápané, který byl a je baštou tamilského separatistického hnutí.⁶³ Reakcí na tento útok byly nejhorší protitamilské pogromy, které Šrí Lanka kdy zažila. Tamilové byli často brutálním způsobem vražděni, jejich domy a obchody vypalovány, a to za nečinného přihlížení, či dokonce za aktivní účasti ozbrojených složek.⁶⁴ Pogromy a totální selhání institucionální ochrany Tamilů znamenaly masový příklon k separatismu, který měl v řadách tamilského hnutí doposud menšinovou, byť rostoucí, podporu.⁶⁵ Samostatný stát se pro Tamily stal jedinou alternativou a ozbrojený boj za jeho ustavení, pro nějž byly červencové události mohutným stimulem, znamenal začátek občanské války na Šrí Lance.

⁶¹ DeVotta (2005), s. 152.

⁶² TULF byla ještě v roce 1981 ochotna vyhlásit moratorium na požadavek samostatného státu a tedy hledat řešení v rámci jednotné Šrí Lanky. Ukázalo se to po rozhovorech s vládou, kdy byly Tamilům přislíbeny určité ústupky týkající se přijímání ke studiu na vysokých školách, účinnosti decentralizace a podílu Tamilů v policejních sborech na severu země. Vláda však přisliby nedodržela a od TULF se odtrhlo radikální křídlo usilující o separaci a byla tak ustavena TELF. [Filipský (2003), s. 342-343].

⁶³ Vojenské jednotky zde byly rozmístěny za účelem udržení pořádku v napjaté atmosféře hrozící propuknutím otevřeného konfliktu mezi Sinhálci a Tamily. Tamilští radikálové v nich spatřovali „okupační armádu“ a vedli proti nim ozbrojený boj.

⁶⁴ Protitamilské pogromy se odehrály již v letech 1958, 1977 a 1981. V roce 1958 ozbrojené složky svým zásahem zachránily mnoho tamilských životů a získaly si tak uznání Tamilů bez ohledu na etnickou příslušnost. S vyostřováním se interetnických vztahů však jejich nestrannost mizela (v roce 1981 již byly pouze pasivními pozorovateli). Rok 1983 lze považovat za kulminační bod úpadku institucí na Šrí Lance, a to nejen policie a armády. V nečinnosti během prvních hodin pogromů setrval rovněž výkonný prezident Džajavardhana, který neučinil žádná zvláštní opatření ani veřejně neodsoudil násilnosti páchané v duchu odvety na tamilském obyvatelstvu. [DeVotta (2000), s. 65].

⁶⁵ DeVotta (2005), s. 153.

1.7 Závěr

V prvním desetiletí po vzniku nezávislého Cejlonu byl sveden politický boj o budoucí podobu státu. Původní vize sekulárního Cejlonu obývaném jediným cejlonským národem, kterou prosazovala Sjednocená národní strana, byla vystřídána koncepcí Cejlonu coby strážce unikátní sinhálské, tedy i buddhistické, kultury. Advokátem této koncepce se stala Šrílanská strana svobody, která si kampaní *Sinhala Only* v roce 1956 naklonila rozhodující část sinhálského voličstva. Uzákonění sinhálštiny jediným úředním jazykem Cejlonu bylo motivováno obavami Sinhálců (vskutku existenciálními), že parita sinhálštiny a tamilštiny by vedla k jistému zániku sinhálské kultury v tamilském moři. Menšinový komplex v rámci jihoasijského regionu měla vykompenzovat hegemonie v rámci ostrova, kde byli Sinhálci nezpochybnitelnou většinou. *Sinhala Only* politika se stala výchozím bodem etnických tenzí, které během necelých třiceti let vyústily v občanskou válku.

Eskalace konfliktu je důsledkem selhání politických elit a institucí Šrí Lanky. Etnocentrická legislativa vedla k marginalizaci Tamilů ve sféře politické i socio-ekonomické. Smířlivý postoj vůči tamilským požadavkům znamenal volební propad, naopak ignorace tamilských aspirací se v předvolebním boji vyplácela. Diskriminační politika vůči Tamilům, která umožnila vzestupnou sociální mobilitu mnohých Sinhálců, byla v očích většiny obyvatelstva naprosto legitimní a na Šrí Lance tak zakořenil „folklór“ negovat práva menšin.⁶⁶ V takovém prostředí Tamilové nabyli přesvědčení, že naplnění jejich aspirací je v hranicích Šrí Lanky nedosažitelné a že je nutno usilovat o ustavení vlastního státu.

Ve sledovaném období lze identifikovat několik konstantních jevů, které bránily nalezení modu vivendi. Zaprvé to bylo lpění na unitárním charakteru Šrí Lanky. I velice umírněná forma autonomie Tamilů znamenala pro většinu Sinhálců pouze první krok na cestě k separaci, o federalismu nemluvě. A zadruhé to byla několikrát prokázaná neschopnost vlády uvést do praxe opatření, která, ať už v podobě politického paktu, či ústavní reformy, měla zabezpečit pokojné soužití etnik na Šrí Lance. Přitom kromě ústavy z roku 1972, kterou lze považovat za výsměch tamilským aspiracím, ostatní tři dokumenty více či méně adekvátně reagovaly na požadavky Tamilů a měly velký potenciál zabránit eskalaci

⁶⁶ DeVotta (2000), s. 67.

konfliktu. Vzhledem k proporcionálnímu zastoupení etnik ve státě, byla každá potenciální vláda závislá na sinhálském elektorátu, jinými slovy nezávislá na elektorátu tamilském. Jít proti názoru sinhálské většiny znamenalo politické harakiri, které žádná vláda nehodlala připustit.

V reakci na neměnnou situaci pak došlo ke kvalitativní proměně tamilských aspirací i prostředků jejich dosažení. Samozřejmě je nutné vzít v potaz diverzifikaci hnutí Tamilů, nicméně v počátcích konfliktu byl radikálnější požadavkem federalismus, politická reprezentace Tamilů však dala několikrát najevo, že ji uspokojí i určitá míra autonomie v rámci unitárního státu. Separatismus je až plodem sedmdesátých let, co více, Tamilský Ílam získal masivní podporu teprve po událostech roku 1983. Změněnému cíli pak odpovídala proměna prostředků. Bezvýsledný politický boj vedl zejména mladé Tamily k přesvědčení, že k cíli je možné dospět pouze se zbraní v ruce. Původně izolované akty násilí pak v roce 1983 přerostly v guerillovou válku hegemonu tamilského hnutí – LTTE – se šrílanskou armádou.

2. Internacionalizace konfliktu

Jedním z důsledků eskalace etnického násilí na Šrí Lance byla internacionalizace konfliktu. Ta se projevila nejprve v regionálním měřítku, posléze na úrovni přesahující hranice jihoasijského regionu. V následujícím textu budou analyzovány mezinárodní aspekty konfliktu na Šrí Lance – vliv mezinárodní situace na vývoj konfliktu, motivace druhých států hrát úlohu ve vnitřní záležitosti Šrí Lanky, jejich úlohu při hledání politického řešení, rezervy takového úsilí a konečný výsledek jejich snah.

2.1 Úloha Indie v mírovém procesu

Do konfliktu, který měl doposud podobu vnitřní záležitosti Šrí Lanky, vstoupil na počátku osmdesátých let vnější aktér, jehož pozornost k vývoji situace na Šrí Lance vázalo několik faktorů. Jednalo se o dominantní stát jihoasijského regionu, tedy Indii, kterou od Šrí Lanky dělí pouze několik desítek kilometrů široká Palkova úžina. Nebyla to však pouze geografická blízkost, která vedla Indii k úloze samozvaného zprostředkovatele mírových jednání. Působení Indie je možno rozdělit na dvě fáze, a to na fázi diplomatického úsilí a fázi přímé vojenské intervence. Spojnicí těchto fází se stal podpis Smlouvy o obnovení míru a normálního stavu na Šrí Lance, která dovršila diplomatické snahy Indie a vydláždila cestu k přímé účasti indických vojenských sil na Šrí Lance.

V následujících kapitolách bude zhodnocena motivace Indie a bude nastíněn průběh indické participace zejména v první fázi, neboť fáze druhá, tedy indická vojenská intervence, leží mimo ohnisko této práce. Navíc vojenská přítomnost Indie na Šrí Lance přímo navazovala na diplomatickou činnost, bez níž by intervence neměla potřebnou legitimaci. Indická vojenská intervence nebyla aktem agrese, avšak výrazem snahy garantovat plnění podmínek dosažené dohody. Společným jmenovatelem všech indických snah nalézt a prosadit trvalé řešení konfliktu se stal neúspěch. V závěru budou analyzovány předpoklady Indie pro zprostředkovatelskou roli v konfliktu v její bezprostřední blízkosti a příčiny jejího neúspěchu, jakožto i celého mírového procesu.

2.1.1 Proč Indie?

Indie měla pro aktivní účast v mírovém procesu dvě hlavní pohnutky. První byla snaha zabránit eskalaci a následné internacionalizaci konfliktu na úroveň, která by znamenala fyzickou přítomnost jiných států v oblasti indického subkontinentu a ohrozila by, či při

nejmenším zpochybnila, dominantní pozici Indie v jihoasijském regionu.⁶⁷ Opodstatněnost těchto obav lze spatřovat ve faktu, že vláda Šrí Lanky se s žádostí o vojenskou asistenci při řešení konfliktu obrátila například na USA, Velkou Británii, Pákistán či Bangladéš, avšak nikoliv na Indii.⁶⁸ Tento krok byl z protějšího břehu Palkovy úžiny otevřeně kritizován s tím, že Šrí Lanka hledá pojistky proti neexistující hrozbě indické intervence. Indie popřela existenci jakéhokoli úmyslu zasahovat do vnitřních záležitostí Šrí Lanky a deklarovala, že jejím zájmem je nezávislost, jednota a územní integrita ostrova.⁶⁹

Někteří teoretikové hovoří o existenci indické doktríny regionální bezpečnosti, která po vypuknutí etnického násilí na Šrí Lance v roce 1983 určovala indickou zahraniční a bezpečnostní politiku. Podle ní by byla intervence jakéhokoli vnějšího aktéra na Šrí Lance chápána jako nepřátelský akt vůči indickým bezpečnostním zájmům a Indie nemínila připustit, aby krize na Šrí Lance vedla k posilování vlivu třetích států v regionu.⁷⁰ Vlády zemí, na něž se Šrí Lanka obrátila s žádostí o vojenskou pomoc, byly z Nového Dillí varovány, že jejich případná intervence na Šrí Lance nebude tolerována. Poselství indické bezpečnostní doktríny bylo jasné: pokud situace na Šrí Lance vyžaduje zahraniční vojenskou asistenci, má být hledána u Indie.⁷¹

Druhým podstatným faktorem, který dalekosáhle ovlivňoval přístup Indie ke konfliktu na Šrí Lance, byla vlastní etnická a politická situace. Indie je multietnický stát s potenciálem nesčetných konfliktů, ať už národnostních či náboženských, a mohla tedy těžko souhlasně či nečinně přihlížet k aktivitám separatistického hnutí v bezprostřední blízkosti své jižní hranice. Navíc státem, který má v rámci indické federace ke Šrí Lance suverénně nejbližší, je stát Tamilnádu s tehdy 55ti milionovou populací Tamilů. Indičtí Tamilové jsou výrazně politicky aktivní a jejich nacionalismus⁷² představuje pro celoindickou politiku

⁶⁷ Hennayake, S. K. (1989) The Peace Accord and the Tamils in Sri Lanka. *Asian Survey*. 29(4), s. 406-407.

⁶⁸ Hagerty, D.T. (1991). India's Regional Security Doctrine. *Asian Survey*. 31(4), s. 354 srov. Tambiah (1986), s. 26. USA a Velká Británie vojenskou pomoc odmítly, naopak Pákistán a Izrael se na pomoci aktivně podílely, ať už výcvikem šrílanských bezpečnostních složek či dodávkami zbraní. Zatímco neúčast USA a VB lze chápat jako přitakání indické zahraniční politice, která jejich přítomnost v regionu nepovažovala za vítanou ani nutnou, v přístupu Pákistánu, s nímž Indie vedla válku o Kašmír, lze sledovat snahu vymezit se proti regionálnímu hegemonu a jistou dávkou škodolibosti.

⁶⁹ Filipický (2003), s. 344.

⁷⁰ Hagerty (1991), s. 351-352.

⁷¹ Hagerty (1991), s. 351-352.

⁷² Autorka si je vědoma problematičnosti termínu *nacionalismus*. Jak upozorňuje např. profesor Hroch [Hroch (2003), s. 11-13], termín má v různých jazykových prostředích různé významové konotace. Samotná

výraznou determinantu.⁷³ Tamilský separatismus na Šrí Lance v Indii vzbudil obavy z tzv. spill-over efektu (efektu přelévání), tedy obavy, že na druhém břehu Palkovy úžiny vznikne vlivem událostí na Šrí Lance indická obdoba separatistického hnutí šrílanských Tamilů. Protitamilské pogromy pak roku 1983 vyvolaly u indických Tamilů emotivní reakci a vzhledem k jejich vlivu na domácí politiku bylo nemožné nejednat.

Indická vláda se tak ocitla ve značně ambivalentním postavení. Na jednu stranu musela se zřetelem ke své politicky významné tamilské populaci (potenciální voliči či potenciální separatisté) vystupovat v roli aktivního ochránce bezpečnosti Tamilů na Šrí Lance, na druhou stranu však nemohla jednat příliš horlivě, neboť se výslovně zavázala nevměšovat se do vnitřních záležitostí na Šrí Lance.⁷⁴ Dvojakost indické pozice podtrhoval rovněž fakt, že z jihu Indie se tamilským separatistům dostávalo podpory nejen morální – vznikaly zde utajované základny pro operace separatistů, kteří zde získávali výcvik i zbraně.⁷⁵ Na indické půdě jsou zaznamenána informační a propagační centra tamilského Ílamu. Indie tedy de facto z Dillí nabízela pomoc při řešení konfliktu, jehož trvání ze svého jižního cípu přizivovala. Indie se stala samozvaným zprostředkovatelem mírového procesu a iniciovala několik jednání mezi stranami konfliktu, často v rámci jednání SAARC.

2.1.2 Diplomatické úsilí Indie

Prvním pokusem nalézt řešení vleklého konfliktu byla konference všech stran v Kolombu (APC – All Party Conference, 1984), která byla plodem snahy indické diplomacie přivést šrílanskou vládu a tamilskou reprezentaci k jednacímu stolu. Konference se účastnila politická reprezentace vlády, všechny uznané tamilské politické strany i nepolitické buddhistické organizace. Ústředním bodem jednání byla devoluce moci. Dohoda byla zablokována jak opozicí sinhálských buddhistů vůči devolučnímu modelu, v němž

definice národa se v různých jazykových kontextech liší. Pojem nacionalismus má pak v závislosti na definici národa různé možnosti interpretace. Další komplikací jsou pak emocionální konotace pojmu, které zpochybňují jeho platnost ve vědecké analýze. Autorka zde pojem nacionalismus použila ve smyslu politického postoje, který je vztahován k určitému souboru hodnot. V jižní Indii tvoří tento soubor zejména etnicita, jazyk, kultura a společné dějiny.

⁷³ Dvě hlavní politické strany Tamilnádu (DMK a AIADMK) a Indický národní kongres, celoindická strana, která po mnoho let dominovala indické politické scéně, žily v symbióze: Kongres podporoval tyto strany na regionální úrovni, čímž si zajistil jejich podporu na úrovni celostátní. Díky tomu se pak tamilská diaspora na Šrí Lance stala tématem v celostátní politice Indie. K politizaci tématu na indické scéně přispíval rovněž příliv tamilských uprchlíků a jejich otevřené výpovědi o utrpení šrílanských Tamilů. [Carment-James (1996), s. 544].

⁷⁴ Projev premiérky Indiry Gándhiové na půdě indického parlamentu z 5. srpna 1983. [Rao (1988), s. 420].

⁷⁵ Hagerty (1991), s. 353 srov. Filipický (2003), s. 345.

spatřovali zárodek budoucího rozdělení země, tak prezidentem Šrí Lanky Džajavardhanou, který se odchýlil od původního rámce jednání a přišel s vlastním protinávrhem. Jeho návrh spočíval v ustavení druhé komory parlamentu, která měla zabezpečit reprezentaci etnik na celostátní úrovni. Prezidentův návrh, který postrádal konkretizaci struktury i pravomocí nové komory, nikdo ze zúčastněných nepodpořil a konference skončila krachem a eskalací násilností.⁷⁶

Další jednání se uskutečnila následujícího roku v bhútánské metropoli Thimpu. Jednání následovala po příměří vyjednaném za pomoci indického zprostředkování. Přítomna byla nejen politická reprezentace Tamilů, ale i militantní separatistické organizace.⁷⁷ Tamilové shrnuli své stanovisko do čtyř principů: uznání šrílanských Tamilů jako svébytné národnosti, uznání tradiční domoviny Tamilů na severu a východě ostrova a garance její teritoriální integrity, uznání nezcizitelného práva Tamilů na sebeurčení a přiznání občanství všem Tamilům, kteří pohlížejí na Šrí Lanku jako na svou domovskou zemi.⁷⁸ Prezident v této kombinaci požadavků spatřoval faktický požadavek separátního státu a proto je prohlásil za pro vládu nepřijatelné. Jednání skončila zanedlouho pod záminkou porušení podmínek příměří stran vládních bezpečnostních sil.

Jednání se obnovila po úsilí indické diplomacie v roce 1986, kdy se na pozadí summitu SAARC v Bengalore uskutečnilo druhé kolo mírových rozhovorů. Prezident Džajavardhana předestřel (opět) vágní návrh devoluce ústřední moci na nižší samosprávné jednotky. Do jednání nebyly zahrnuty ozbrojené složky tamilské reprezentace (tamilské požadavky reprezentovala pouze umírněná TULF), které byly obviňovány z a priori negativního přístupu k mírovému procesu, kdy návrhy vzešlé z jednání odmítaly, avšak nebyly schopny přijít s vlastním konstruktivním protinávrhem. U vládní reprezentace se pak projevil neblahý sklon redukovat řešení konfliktu na pouhou reformu administrativního uspořádání státu a opomíjet otázku práv národnostních menšin, o niž šlo Tamilům především. Návrh nového administrativního členění ostrova však nereflekoval tamilský požadavek na sjednocení severní a východní části ostrova, tedy území, které Tamilové označují za svou tradiční domovinu.⁷⁹ Stanoviska obou stran se

⁷⁶ Rao, P. V. (1988) Ethnic Conflict in Sri Lanka: India's Role and Perception. *Asian Surve.* 28(4), s.423.

⁷⁷ Tamilové byli v Thimpu reprezentováni šesti skupinami: jedinou umírněnou stranou byla TULF, z militantních organizací byly zastoupeny: LTTE, PLOTE, EPRLF, EROS a TELO.

⁷⁸ Klimešová, M. (2005) *Mediation in ethnic conflict in Sri Lanka: applying the adjusted winner procedure*; Diplomová práce, FSV UK Praha, s. 31 srov. Hubbel (1986), s. 1178.

⁷⁹ Ke konceptu tamilské domoviny viz poznámku 3.

nakonec podařilo sblížit, avšak vyhlídky na dohodu byly zastíněny vládní vojenskou iniciativou,⁸⁰ která manifestovala vůli vlády dosáhnout řešení vojenskými prostředky spíše než vyjednáváním kompromisu.

Poslední iniciativou indické diplomacie byl podpis Smlouvy o obnovení míru a normálního stavu na Šrí Lance. Smlouvu podepsali 29. července 1987 prezident Šrí Lanky Džajavrdhana a nový premiér Indie Rádžív Gándhí. Osmáctyřicet hodin po podpisu smlouvy následovalo příměří. Tamilští ozbrojenci měli složit zbraně a šrílanská armáda opustit pozice a vrátit se zpět na základny. Smlouva ve jménu uchování jednoty, svrchovanosti a teritoriální integrity státu stanovovala několik principů. Šrí Lanka byla definována výrazy multietnický stát a pluralitní společnost, kde všechny etnické skupiny měly mít nárok na uznání své odlišné kulturní a jazykové identity, možnost žít v rovnosti a bezpečí a dojít naplnění svých aspirací. Severní a Východní provincie byly uznány coby oblasti historického osídlení tamilsky hovořícího obyvatelstva a bylo povoleno jejich spojení, které mělo být později potvrzeno v referendu.⁸¹ Do tří měsíců se měly konat volby do společného samosprávného orgánu za účasti indických pozorovatelů.

Indie se ve smlouvě zavázala podniknout všechny nezbytné kroky, aby zajistila, že na území Indie nebudou probíhat žádné aktivity, které by byly v rozporu s uchováním suverenity, jednoty a územní integrity Šrí Lanky. Tím se jednoznačně distancovala od poskytování jakékoli pomoci tamilským separatistům a od podpory požadavku Tamilského Ílamu. Rovněž se zavázala poskytnout Šrí Lance vojenskou asistenci pro implementaci principů smlouvy, a to na požádání. Šrílanskou armádu tak na severu země, kde se tradičně odehrávaly nejtěžší boje, vystřídal indický mírový kontingent (IPFK).

Smlouva na první pohled dávala mírovému procesu nadějně vyhlídky. Nicméně obsahovala řadu protichůdných či nejasných formulací, které se snažily problémy spíše obcházet než řešit, a její podpora, a to i napříč etniky, byla minimální. Pochybnosti o možném úspěchu uvedení smlouvy do praxe vyvstávaly již s ohledem na její samotný charakter. Smlouva o obnovení míru a normálního stavu na Šrí Lance byla smlouvou bilaterální, avšak neuzavřely ji dvě zúčastněné strany konfliktu, nýbrž dva suverénní státy. Tamilové nebyli smluvní stranou a neměli možnost znění smlouvy nijak ovlivnit.

⁸⁰ Klimešová (2005), s. 32.

⁸¹ Toto referendum se nikdy neuskutečnilo. V roce 2006 pak Ústavní soud Šrí Lanky shledal spojení provincií neústavním a provincie byly rozděleny.

Přesto smlouva obsahovala implicitní vojenskou odvetu vůči těm, kdo poruší její stanovy.⁸²

Jeden z klíčových požadavků Tamilů, tedy jednotná správa Severní a Východní provincie, byl sice splněn, nicméně požadavek uznání této oblasti za tradiční tamilskou domovinu byl obejit formulací oblasti osídlení tamilsky mluvícího obyvatelstva.⁸³ Cílem této formulace bylo oslovit i tamilsky hovořící muslimy, kteří tvoří ve Východní provincii významný podíl obyvatelstva a kteří byli trvale v pozici vůči amalgamaci provincií. Ta by pro ně znamenala výrazné zmenšení jejich podílu na celkové populaci nové zvětšené správní jednotky.⁸⁴

Smlouva rovněž zakotvovala možnost jednotlivých etnických skupin naplnit své aspirace, avšak pouze v rámci unitárního státu. Jakou možnost pak měli Tamilové, jejichž aspirací byl samostatný stát? Další problematickým bodem smlouvy byl odstavec týkající se úředního jazyka. Smlouva stanovovala za úřední jazyk Šrí Lanky sinhálštinu s dodatkem, že angličtina a tamilština jsou také úředními jazyky.⁸⁵ Tato nejednoznačná formulace v podstatě stavěla sinhálštinu do pozice prvního mezi rovnými a citlivou otázku postavení tamilštiny tak smlouva řešila jen polovičatě. Klíčovým tématem konfliktu je devoluce moci. Smlouva v tomto ohledu nepřinesla žádné převratné novinky a opřela se o devoluční schéma, které zakotvovala ústava z roku 1978.

V dodatku smlouvy se pak oba státy zavázaly, že se vystříhají takových rozhodnutí, která by vedla k ohrožení jednoty, územní integrity a bezpečnosti druhého státu. Šrí Lanka se dále mimo jiné zavázala, že bude s Indií konzultovat případnou přítomnost vojsk třetí země či její výzvědné služby na svém území a že nedovolí takové vojenské využití přístavu Trincomalee, které by bylo v rozporu s indickými zájmy.⁸⁶ V dodatku tak Šrí Lanka de facto přitakala indické bezpečnostní doktríně a smlouva, která měla primárně řešit etnický konflikt, nabyla geopolitického rozměru a charakteru recipacity.

⁸² Smlouva, sekce 2.16 a sekce 6 dodatku ke smlouvě.

⁸³ Smlouva, sekce 1.4.

⁸⁴ Podíl muslimů by ve spojené administrativní jednotce poklesl z původních 32% na 17%. Jedná se o hrubý propočet autorky na základě dat uvedených v Premdas – Samarasinghe (1988) Sri Lanka's Ethnic Conflict. The Indo-Lankan Peace Accord. *Asian Survey*. 28(6), s. 679.

⁸⁵ Smlouva, sekce 2.18.

⁸⁶ Premdas – Samarasinghe (1988), s. 683 srov. Hagerty (1991), s. 356.

2.1.3 Indická vojenská přítomnost na Šrí Lance a nová jednotka

Smlouva legitimovala vstup indických mírových jednotek na území Šrí Lanky. Účelem jejich pobytu bylo zajištění odzbrojení dle podmínek příměří a dohlédnout na dodržení závazků ohledně devoluce moci. V plnění tohoto úkolu však IPKF naprosto selhala. Tamilští tygři odmítli při odzbrojování spolupracovat a obrátili zbraně proti mírovým jednotkám.⁸⁷ Poprvé po dlouhé době byli Tamilové i Sinhálci jednotní ve svém stanovisku – sjednocení v odporu vůči IPKF, jejíž přítomnost se na Šrí Lance těšila minimální podpoře.⁸⁸ Následovalo horečné vyjednávání, ale tentokrát nikoli o urovnání konfliktu, avšak o odchodu indických mírových sil. Indický mírový sbor opustil Šrí Lanku v březnu 1991. Vláda a LTTE po dohodě o stažení indického kontingentu obnovili jednání o řešení konfliktu, avšak v červnu mezi separatisty a vládními jednotkami nanovo propukly boje.⁸⁹

2.1.4 Závěr

Indii pojí se Šrí Lankou historické a kulturní vazby umocněné těsným sousedstvím obou států. Eskalace konfliktu na Šrí Lance tedy mohla stěžejně zůstat mimo pozornost Indie. Indie svým přístupem manifestovala, že jakýkoli interní konflikt v regionu je v jejím bezpečnostním zájmu, a proto nebude setrvávat v nečinnosti. Indická diplomacie se stala zprostředkovatelem mírových rozhovorů mezi sinhálskou a tamilskou reprezentací a její činnost znamenala první stupeň internacionalizace konfliktu. V návaznosti na podpis Smlouvy o obnovení míru a normálního stavu na Šrí Lance Indie vyslala na ostrov mírový kontingent, který měl zaručit, aby obsah smlouvy nezůstal pouze na papíře. Diplomatičká i vojenská činnost Indie ovšem situaci nevyřešila, ba ani nezlepšila.

Snaha Indie podílet se na řešení konfliktu na Šrí Lance evidentně nebyla výrazem nezištné ochoty asistovat menšímu sousedovi při řešení vnitřní krize. Indie jednala s ohledem na

⁸⁷ V době přítomnosti indických mírových jednotek na Šrí Lance vrcholil rozkol mezi tamilskými radikály. Jako nejvýraznější protiváha LTTE se vyprofilovala EPRLF. Zatímco doménou LTTE byla severní provincie, EPRLF operovala zejména ve východní provincii. Mezi oběma skupinami panovaly značné rozpory, které se projevíly i v přístupu k Indo-šrilanské smlouvě. Zatímco LTTE ji naprosto bojkotovali, EPRLF využila situace a jako jediná z představitelů Tamilů se zúčastnila voleb do provinciálních rad. Vzájemné spory přerostly až na úroveň násilí, a tak LTTE v tuto dobu bojovali nejen s IPKF, ale také s EPRLF.

⁸⁸ Guerillový způsob boje LTTE znesnadňoval příslušníkům IPKF rozlišovat mezi civilisty a LTTE. Proto docházelo ke značným obětem na stranách tamilských civilistů. Vžila se proto modifikace zkratky IPKF – Innocent People Killing Force (jednotka zabíjející nevinné lidi) namísto Indian Peace Keeping Force (Indická jednotka udržující mír). [Hennanayake (1989), s. 413].

⁸⁹ Filipický (2003), s. 346-347.

vlastní politickou situaci (tamilské hlasy ve volbách) a bezpečnostní aspekty Šrílanské krize (indická bezpečnostní doktrína a tamilský nacionalismus v Tamlinádu). Účast v mírovém procesu tak znamenala pouhou extenzi domácí politiky, kdy Indie za svými hranicemi řešila zejména vlastní problémy a pustila se přitom i na tenký led národní suverenity.⁹⁰ Vláda Šrí Lanky nebyla ohledně přijetí indické pomocné ruky nikterak entuziastická. Indie se zdiskreditovala poskytováním výcviku a zbraní tamilským separatistům a paradoxně projevovala vůli bojovat proti těm, kterým předtím poskytla významnou pomoc. Indické mírové jednotky, jejichž přítomnost na Šrí Lance legitimovala smlouva mezi oběma státy, pak diskreditaci Indie dokončily, když naprosto selhaly v implementaci uvedené smlouvy, od níž si mnozí slibovali trvalé řešení konfliktu.

Indické diplomacii se nicméně podařilo přivést strany konfliktu k jednacímu stolu. Jednání končila nezdarem z několika příčin. Zaprvé, jednání neměla stabilní obsazení, a to zejména stran tamilské reprezentace. Jednání, která probíhala za nepřítomnosti radikálních militaristických skupin, sice měla punc relativního úspěchu, avšak úspěch to byl jen zdánlivý, neboť radikálové následně blokovali uvedení dohod do praxe. Zadruhé, devoluční schéma, které se zdálo být alfou i omegou mírového řešení, bylo vždy velice nekonkrétní a poskytovalo pouze formální obraz struktury, jejíž konkrétní podoba nikdy nebyl dojednána. A konečně, jak vláda Šrí Lanky, tak tamilští separatisté svým přístupem k mírovému procesu, kdy se od jednání opakovaně uchylovali k násilí, manifestovali vůli řešit konflikt silově spíše než hledáním oboustranně přijatelného kompromisu.

Odchod indického kontingentu z ostrova byl nejvýraznějším politickým tématem pozdních osmdesátých let. Na počátku let devadesátých se pak dominantním tématem voleb stalo ukončení občanské války prostřednictvím jednání s tamilskými rebely a nastolení trvalého míru. Válkou vyčerpaná populace ve volbách 1994 podpořila alianci Lidové společenství (People's Alliance Party) Čandriky Kumáratungové, jejímž programem bylo jednání s LTTE, demokratická reforma a důsledný dohled na dodržování lidských práv.⁹¹ V říjnu 1994 sice začala jednání s LTTE, avšak po šesti měsících skončila krachem, když tamilští rebelové podmínili svou další účast v rozhovorech

⁹⁰ Carment, D. - James, P. (1996) Two-Level Games and Third-Party Intervention: Evidence from Ethnic Conflict in the Balkans and South Asia. *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*. 29(3), s. 548.

⁹¹ Höglung K. – Svensson I. (2003) The Peace Process in Sri Lanka. *Civil Wars*. Vol. 5(4), s. 108.

splněním pro vládu nepřijatelných požadavků.⁹² Vláda pak namísto dalšího hledání mírového řešení přijala strategii „*Válkou k míru*“, která vedla ke zintenzivnění vojenských operací a pokračujícímu ekonomickému vyčerpávání země. V roce 1998 Tamilští tygři projevíli ochotu vstoupit do mírových jednání pod podmínkou, že tato jednání povede třetí strana, avšak vláda nabídku odmítla a pokračovala ve válečném tažení.⁹³ Ke změně vládního postoje došlo až o dva roky později, kdy bylo o zprostředkovatelskou úlohu oficiálně požádáno Norské království.

2.2 Úloha Norska v mírovém procesu

Vláda Lidového společenství byla s ohledem na výsledek indických snah skeptická k zahrnutí třetí strany do řešení konfliktu, avšak i přesto Kumáratungová několik let tajně vyjednávala zahraniční podporu.⁹⁴ Norsko bylo do řešení konfliktu zahrnuto již od roku 1996,⁹⁵ jeho účast pak byla zveřejněna v roce 2000. Od roku 2000 se rovněž datuje oficiální působení Erika Solheima.⁹⁶ který byl jmenován zvláštním poradcem norského ministerstva zahraničních věcí pro Šrí Lanku a velkou měrou přispěl k vyjednání dohody o příměří mezi LTTE a vládou Šrí Lanky.

Po peripetiích let 1997 až 2001, kdy Kumarátungová musela pod tlakem sinhálských nacionalistů odložit hlasování o ústavní reformě, která by vedla k rozsáhlé decentralizaci státní moci,⁹⁷ a kdy armáda utrpěla obrovské ztráty v bojích proti LTTE, ve spojení s upadajícím hospodářstvím, byla vládě Lidového společenství vyslovena nedůvěra.⁹⁸

⁹² Sri Lanka: The Failure of the Peace Process (2006), s. 4.

⁹³ Klimešová (2005), s. 34.

⁹⁴ Bullion, A. (2001) Norway and the Peace Process in Sri Lanka. *Civil Wars*. 4(3), s. 84.

⁹⁵ Jako příklad rané norské mírové iniciativy uvedme například konferenci v Bergenu, kterou 26. 2. 1996 uspořádala Norwegian All Parties Solidarity Group for Sri Lanka, the Chr. Michelsen Institute, za účasti zástupců tamilské diaspory, LTTE, sinhálské opoziční strany UNP, mírových aktivistů a norského ministerstva zahraničních věcí.

<http://www.tamilnation.org/conflictresolution/tamileelam/norway/960226bergen.htm>.

⁹⁶ Solheim, před jmenováním poradce norského velvyslance na Šrí Lance, se stal klíčovou osobou mírového procesu. Vláda Šrí Lanky požadovala po Norsku účast na vyšší úrovni, nejlépe samotného ministra zahraničních věcí, avšak Solheim byl osobou, na které Norsko i LTTE trvali. Z vládní strany byl vystaven kritice, že je příliš přátelsky nakloněn špičkám LTTE a komentuje události na Šrí Lance, aniž by konzultoval Kolombo. Čelil rovněž kritice, že komentuje události, aniž by předem konzultoval Kolombo. [Bullion (2001), s. 75].

⁹⁷ Návrh ústavy z roku 2000. dostupný na:

<http://www.priu.gov.lk/Cons/2000ConstitutionBill/Index2000ConstitutionBill.html>.

⁹⁸ Ganguly, R. (2004). Sri Lanka's ethnic conflict: at a crossroad between peace and war. *Third World Quarterly*. 25(5), s. 903.

Vládní krizi se Kumáratungová snažila překlenout spojenectvím s JVP,⁹⁹ avšak nové partnerství vydrželo pouze čtyři měsíce a Kumáratungová byla nucena rozpustit parlament a vyhlásit na prosinec 2001 předčasné volby. Vítězem voleb se stala UNP v čele s R. Vikramasinhou. Programem nové vlády byla hospodářská obnova země a vyjednávání s LTTE.¹⁰⁰ Nová vláda i velitel LTTE Prabhakaran pak oficiálně požádali Norsko o pokračování v asistenci mírových jednání.

V následujících kapitolách bude analyzována motivace Norska zapojit se do mírového procesu na Šrí Lance a jeho předpoklady pro roli úspěšného zprostředkovatele ve srovnání se svým předchůdcem, tedy Indií. Dále budou zhodnoceny výsledky, jichž bylo za norské asistence v mírových jednání dosaženo. V úvahu budou vzaty rovněž aspekty změněné domácí i mezinárodní situace a jejich dopad na mírový proces. V závěru autorka zhodnotí současnou situaci na Šrí Lance a vyhlídky na brzké ukončení konfliktu.

2.2.1 Proč Norsko?

Norsko je malá země bez zvláštních geopolitických či postkoloniálních zájmů a k roli zprostředkovatele na Šrí Lance tedy není vedeno žádnými vlastními ekonomickými či politickými zájmy.¹⁰¹ Úsilí Norska o nestranné zprostředkování mírových jednání je tedy o poznání důvěryhodnější než tomu bylo u Indie, neboť od Norska nelze očekávat, že by se snažilo do jednání zahrnout vlastní agendu. Norsko je navíc díky absenci výše uvedených zájmů přijatelné pro všechny regionální i globální aktéry a těší se ve své činnosti široké mezinárodní podpoře – jak na úrovni jednotlivých států (USA, Kanada, Japonsko, Velká Británie a dokonce i Indie), tak na úrovni mezinárodních organizací (OSN, EU).¹⁰²

⁹⁹ JVP (český překlad – Lidová osvobozenecská strana) – populistická levicová strana, která je trvale v opozici vyjednávání s LTTE, jakož i federalizaci Šrí Lanky. Strana vznikla koncem roku 1964 jako reakce na tíživou ekonomickou situaci a se svým apelem se obracela zejména na mladé intelektuály, mezi nimiž bylo vysoké procento nezaměstnaných. Ekonomický radikalismus snoubila se sinhálským buddhistickým a protiindickým cítěním. V roce 1971 vyústila její činnost v ozbrojené protivládní povstání, které bylo potlačeno a JVP postavena mimo zákon. Povolena byla znovu v roce 1977, kdy se přihlásila k parlamentní formě politického zápasu. Dnes tvoří významnou politickou sílu na Šrí Lance, zejména jako spojenec SLFP. [Filipský (1984), s. 121].

¹⁰⁰ Höglung -Svensson (2003), s. 108.

¹⁰¹ Ganguly (2004), s. 77.

¹⁰² Statement of The Royal Norwegian Government, available at: <http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/Partners/RNG/RNG.asp>

Pozitivní je rovněž kontinuita norské zahraniční politiky. Během působení Norska na Šrí Lance sice došlo k alternaci vlády, ale ta se nijak neprojevila na norských postojích ke konfliktu, a to ani na úrovni personálních změn.¹⁰³ Totéž nelze říci o přístupu Indie, neboť dva po sobě následující premiéři Indira Gándhiová a Radžív Gándhí zaujímalí k otázce tamilského separatismu na Šrí Lance odlišné postoje. Zatímco Indira Gándhiová schvalovala existenci základen pro výcvik tamilských rebelů coby nástroj politiky appeasementu vůči případným separatistickým tendencím v Tamilnádu, její nástupce Rádžív Gándhí projevil vůli s podporou guerill šrilanských Tamilů skoncovat.¹⁰⁴ Vláda Šrí Lanky se pak mohla pouze dohadovat, jaký postoj vůči aktivitám separatistů zaujme příští hlava indické vlády.

Výrazným kladem Norska je jeho předchozí účast v několika mírových jednáních v různých státech světa. Nejvýraznější je nejspíše norská role při řešení izraelsko-palestinského konfliktu (do roku 1993), ale Norsko asistovalo i při méně známých mírových procesech v Guatemale (1996), na Haiti a Kypru, v Súdánu a v Kosovu (1999) a v Kolumbii (2000). Participuje rovněž na řadě mezinárodních mírových operací.¹⁰⁵

Dále, Norsko se dlouhodobě podílí na rozvojových a sociálních projektech na Šrí Lance, poskytuje rovněž humanitární pomoc směřovanou na rehabilitaci válkou poškozené země. Norské úsilí v mírovém procesu se může zakládat na činnosti norských nevládních organizací, které působí v místě konfliktu. Tyto organizace jsou pak důležitým zdrojem informací a kontaktů a hrají podstatnou roli v budování důvěry mezi stranami konfliktu.¹⁰⁶ Ekonomická situace země dovoluje relativně vysoké výdaje na zahraniční pomoc, které činí více než 1% HDP. Angažovanost v mírových procesech přináší Norsku mezinárodní prestiž, ale slouží zajisté i daleko přízemnějším cílům. Norsko je díky vstřícné politice k uprchlíkům ze Šrí Lanky domovem početné tamilské komunity, jejíž existenci před vstupem do mírového procesu na Šrí Lance určitě vzalo v potaz.¹⁰⁷

¹⁰³ Bullion (2001), s. 76.

¹⁰⁴ Hagerty (1991), s. 354-355.

¹⁰⁵ Bullion (2001), s. 76. srov. <http://www.noramb.cz/policy/peace/peace/peace.htm>.

¹⁰⁶ Pro příklad uveďme Cey-Nor, Worldview či Norwegian Agency for Development Cooperation (NORAD).

¹⁰⁷ Bullion (2001), s. 77.

2.2.2 Cesta k příměří

Norsko přijalo úlohu třetí strany v konfliktu na Šrí Lance v roce 2000, avšak posun v jednáních přinesl až rok 2002. Vyhlídky na mírové urovnání konfliktu byly v roce 2002 vůbec nejnadějnější od zlomového roku 1983.¹⁰⁸ Naděje na brzké nalezení řešení pramenily z proměny vnitropolitické i mezinárodní situace. Pominula situace, kdy nabídnout Tamilům jakékoli kompromisy znamenalo pro vládu politickou sebevraždu. Nová vláda Vikramasinhya vzešlá z prosincových voleb 2001 byla ochotna k jednání s LTTE (předchozí vláda upřednostňovala ústavní reformu) a dokonce byla hotova zrušit zákaz LTTE z roku 1998¹⁰⁹ a splnit tak hlavní požadavek Tygrů, kterým podmiňovali svou účast v mírových rozhovorech.¹¹⁰

Obě strany konfliktu rovněž stále významněji pociťovaly rostoucí náklady pokračující války. Dle makroekonomických ukazatelů byl rok 2001 nejhorším od nezávislosti: konflikt znamenal nesmírnou zátěž pro státní rozpočet a odrazilo zahraniční investory i turisty.¹¹¹ Útoky na Světové obchodní centrum pak znamenaly drastické omezení možností financovat aktivity LTTE prostřednictvím mezinárodní sítě tamilských organizací a ilegálního obchodu, neboť otázka financování teroristických organizací se po jedenáctém září stala přes noc prioritou mezinárodní agendy.¹¹² Ekonomické vyčerpání země vedlo k poklesu podpory vládní politiky a zároveň k poklesu podpory LTTE v oblastech, kde operovali, neboť tyto byly vystaveny ekonomickým sankcím. Další motivací LTTE vstoupit do jednání byla jejich mezinárodní izolace a snaha nabýt zpět legitimitu, kterou jim mezinárodní společenství jednoznačně odmítlo přiznat.¹¹³

¹⁰⁸ Höglung – Svensson (2003), s.103.

¹⁰⁹ Znění zákazu je dostupné např. na: http://www.manthre.com/docs/1998_prosc_tigers.htm.

¹¹⁰ Ganguly (2004), s. 904.

¹¹¹ Výdaje na obranu vzrostly oproti předchozímu roku o 20% a tvořily tak v roce 2001 17% rozpočtu Šrí Lanky. Vládní dluh tvořil 97% hodnoty HDP, namísto očekávaného hospodářského růstu dosáhla míra růstu HDP záporného čísla (-0,6%) a inflace vzrostla na hladinu 13%. Zásadní ránu pro příjmy z turismu a možné zahraniční investice pak znamenal ničivý teroristický útok tzv. Černých tygrů (sebevražedných atentátníků z řad LTTE) na jediné mezinárodní letiště Šrí Lanky v Kolombu. [Shastri (2001), s. 178-179].

¹¹² Ganguly (2004), s. 905-906 srov. Höglung -Svensson (2003), s. 107.

¹¹³ LTTE se ocitli na seznamu teroristických organizací v USA (1997), Velké Británii (2001), Kanadě a EU (2006) Těto klasifikaci LTTE následovala řada zákazů tamilských organizací a s nimi i již zmíněná ztížená možnost financování aktivit LTTE ze zahraničí. Prostředky z mezinárodní sítě tamilských organizací přitom tvořily asi 60% rozpočtu LTTE.

Na vojenském poli nastala situace v teoretické literatuře označovaná jako „vzájemně zraňující pat“¹¹⁴ a pro obě strany konfliktu bylo výhodnější zapojit se mírového procesu, neboť silové řešení konfliktu se v dané chvíli jevílo jako nedosažitelné. Patová vojenská situace, ekonomické a politické tlaky a alternace vlády na sklonku roku 2001 vedly ve spojení s účastí nestranného zprostředkovatele k uzavření příměří, prvnímu po dvaceti letech téměř nepřetržitých bojů.¹¹⁵ Příměří se stalo odrazovým můstkem nového mírového procesu, který po dlouhé době vykřesal jiskru naděje na dohledné řešení konfliktu.

2.2.3 Dohoda o příměří a následující mírový proces

Podpis dohody o příměří (neboli memoranda porozumění) 23. února 2002 byl výsledkem několikaměsíčního separátního vyjednávání norských zprostředkovatelů s představiteli vlády Šrí Lanky a LTTE.¹¹⁶ Obě strany v dokumenty uvedly, že jejich cílem je nalézt vyjednané řešení konfliktu a že na příměří pohlížejí jako na prostředek budování takové atmosféry, v níž bude možno podniknout další kroky k nalezení trvalého řešení.¹¹⁷ Dohoda zakazovala provádění jakýchkoli vojenských operací a nařizovala dodržovat mezi příslušníky armády a útvary LTTE minimální vzdálenost čtyři sta metrů. TAMILŠTÍ ozbrojenci pak mají být odzbrojeni a měla jim být nabídnuta integrace do struktur šrílanské armády.¹¹⁸

Dohoda dále ukládala oběma stranám podniknout následující kroky k vybudování vzájemné důvěry, jejichž účelem má být obnovení normálního stavu na Šrí Lance pro všechny její občany. Strany dohody se měly zdržet nepřátelských aktů vůči civilnímu obyvatelstvu, zdržet se aktů, které by mohly být urážkou kulturního či náboženského citění a navrátit veřejným budovám jejich zamýšlený účel. Dále strany konfliktu v tomto dokumentu souhlasily se zabezpečením toku nevojenského materiálu z a do LTTE kontrolovaných oblastí s otevřením silnice A9, která je hlavní spojnici poloostrova Jápané se zbytkem země, pro nevojenské účely. Rovněž zde byl stanoven zákaz zatýkání

¹¹⁴ Koncept Williama I. Zartmana. Vzájemně zraňující pat (mutually hurting stalemate) je stavem, kdy je vojenská porážka jedné strany konfliktu druhou et vice versa nemožná a toto ustrnutí na mrtvém bodě je bolestivé pro obě strany. [Höglung – Svensson (2003), s. 105].

¹¹⁵ Boje byly přerušeny pouze krátkodobými příměřími – LTTE vyhlásili jednostranné příměří 24. prosince 2000 a obnovovali ho každý měsíc až do dubna 2001, ačkoli stran vlády se nedočkali reciprocity. Pětidenní příměří bylo vyhlášeno na začátku dubna, kdy se slaví sinhálský i tamilský Nový rok.

¹¹⁶ Ganguly (2004), s. 906 srov. Höglung -Svensson (2003), s. 109.

¹¹⁷ Agreement on a Ceasefire, preamble.

¹¹⁸ Agreement on a Ceasefire, článek 1, odstavce 2, 4 resp. 8.

a pátrání dle znění zákona o předcházení terorismu a nařizuje v případě zatčení řádný soudní proces.¹¹⁹

Ve třetím článku dokumentu pak obě strany souhlasily s ustavením nezávislého kontrolního mechanismu - mezinárodní monitorovací mise, která měla být složená z představitelů severských zemí a jejímž úkolem je dohlížet na dodržování zásad příměří. Norské vládě se pak přiznala pravomoc jmenovat hlavu mise, která měla být konečnou autoritou s ohledem na interpretaci dohody o příměří. Monitorovací misi se přiznalo svoboda pohybu a bezprostřední přístup na místa, kde vznikne podezření na porušování dohody. Mise měla pak být zodpovědná za brzké urovnání případných sporů, které mohou vzniknout v souvislosti se stížnostmi o porušování dohody.¹²⁰ Příměří bylo vypověditelné do rukou norské vlády, přičemž výpověď měla být oznámena čtrnáct dní před nabytím účinnosti.¹²¹

Podpis dohody o příměří byl následován dalšími průlomovými událostmi. Premiér Vikramasinha navštívil poloostrov Jápané a apeloval na dodržování příměří. Jednalo se o první vládní návštěvu Jápané od roku 1982. Vláda navíc zrušila čtyři roky starý zákaz LTTE. Dalším zlomovou událostí byla omluva LTTE šrilanským muslimům. Ve víru občanské války LTTE vyhnali z Jápané na milion muslimů a opakovaně napadali muslimské obyvatelstvo na východě ostrova, neboť tamější muslimové (společně s místními Sinhálci) byli trvale proti spojení Severní a Východní provincie a dominanci LTTE.¹²² Ze strany LTTE následoval ještě jeden překvapivý krok. Prabhákarán, vždy pečlivě skryt v džungli, svolal tiskovou konferenci a prohlásil, že je nakloněn politickému řešení konfliktu a za předpokladu, že aspirace Tamilů budou naplněny, LTTE se transformuje v politickou stranu.¹²³ Uspokojivé řešení podle něj muselo reflektovat tři fundamentální body: tamilskou domovinu, tamilský národ a jeho právo na sebeurčení. Hlava politického křídla LTTE Anton Balasingham pak upřesnil, že sebeurčením je míněno právo lidu rozhodovat o vlastním politickém osudu, což nutně neznamená ustavení vlastního státu. Pouze v případě, že by se Tamilům nedostalo vnitřního

¹¹⁹ Agreement on a Ceasefire, článek dva.

¹²⁰ Agreement on a Ceasefire, článek 3.

¹²¹ Agreement on a Ceasefire, článek 4. Více o SLMM viz Status of Mission Agreement (SOMA) an the Establishment and Management of the Sri Lanka Monitoring Mission (SLMM) (2002).

¹²² Ganguly (2004), s. 906-907. Ke spojení severní a východní provincie došlo po podpisu smlouvy mezi Indií a Šrí Lankou. Sloučení provincií měla být schválena v referendu, které se však nikdy neuskutečnilo.

¹²³ Höglung -Svensson (2003), s.111 srov. Ganguly (2004), s. 907.

sebeurčení, hledali by sebeurčení vnější.¹²⁴ V září 2002 se na thajské námořní základně Sattahip uskutečnilo první kolo novým mírových rozhovorů.

2.2.4 Mírové rozhovory

V září 2002 se na thajské námořní základně Sattahip uskutečnilo první kolo nových mírových rozhovorů mezi LTTE a GOSL. Na pořadu jednání byla aplikace dohody o příměří a bezprostřední humanitární potřeby. Hlava tamilské reprezentace Balasingham zopakoval, že LTTE jsou hotovi přijmout autonomii a samosprávu. Obě strany se pak dohodli na dalších jednáních v blízké budoucnosti.¹²⁵ Druhé kolo jednání se uskutečnilo opět v Thajsku, nicméně nejpodstatnější událostí roku 2002 bylo třetí kolo jednání v norském Oslu, které znamenalo průlom v mírovém procesu. Vláda a LTTE se shodli, že základem řešení bude princip vnitřního sebeurčení v oblastech historického osídlení tamilsky hovořících obyvatel, přičemž rámcem tohoto sebeurčení měla být federace.¹²⁶ Po devatenácti letech války tak byl konečně nalezen společný základ, na němž bylo možné vybudovat politické řešení konfliktu.

Mírové rozhovory pokračovaly třemi dalšími koly v roce 2003, kdy se vládní představitelé Šrí Lanky a LTTE sešli postupně v Thajsku, v Německu a Japonsku. Obě strany jednání však vysílaly protichůdné signály – příměří využily nejen k mírovým rozhovorům, ale také k obnově a modernizaci svých vojenských kapacit. Pouze několik dní před pátým kolem mírových rozhovorů, byl zadržen člun LTTE s kontrabandem zbraní,¹²⁷ což bylo jednoznačné porušení dohody o příměří. LTTE pak přišli s pro vládu neakceptovatelným požadavkem uznání jejich námořní divize, tzv. Mořských tygrů,¹²⁸ jehož splněním podmínili svou další účast v mírových rozhovorech. Jen díky norskému úsilí se LTTE v březnu zúčastnili šestého kola jednání v Japonsku, jehož výsledkem bylo posílení mandátu monitorovací mise a závazek vyvinout federální strukturu Šrí Lanky.¹²⁹

¹²⁴ Höglung -Svensson (2003), s. 104 srov. Ganguly (2004), s. 907.

¹²⁵ Ganguly (2004), s. 909.

¹²⁶ Höglung -Svensson (2003), s. 104 srov. Ganguly (2004), s. 909.

DeVotta, N. (2004). Sri Lanka in 2003. Seeking to Consolidate Peace. *Asian Survey*. 44 (1), s. 50.

¹²⁸ DeVotta (2004), s. 50.

¹²⁹ Klimešová (2005), s. 46.

V dubnu se však LTTE náhle stáhli z mírových rozhovorů s tím, že vláda dostatečně neplní závazky vyplývající z dohody o příměří.¹³⁰ Úsilí norské diplomacie obnovit jednání tentokrát vyšla naprázdno. LTTE pak vznesli další nepřijatelný požadavek, když žádali ustavení prozatímní samosprávy na severovýchodě, kterou by LTTE vedli a jejíž kontrole by podléhaly daně, policejní složky, soudnictví a pozemkové záležitosti.¹³¹ V jistém smyslu jde o průlomový okamžik, neboť LTTE poprvé v historii konfliktu konkretizovali svou představu samosprávy. Pravomoci, které si LTTE vymínili, měli být v jejich rukou po dobu pěti let. Dát LTTE na pětileté období *bianco šek* ve správě severní a východní oblasti ostrova však znamenalo nepřijatelné riziko, že na Šrí Lance vyroste separátní stát pod autoritářskou správou LTTE či extrémní podoba konfederace.¹³²

Mírový proces vyvolal ostrou opozici SLFP a JVP, jejichž představitelé měli za to, že proces nabyl podoby politiky *appeasementu* LTTE a povede k rozdělení země. Prezidentka Kumáratungová již dříve vyslovila podezření, že LTTE pod rouškou příměří a mírového procesu budují na severovýchodě ostrova *de facto* stát.¹³³ Do vývoje mírového procesu pak neblaze zasáhla problematická koabitace Kumáratungové a Vikramasinhy. Prezidentka ve snaze odstavit příliš vstřícného ministerského předsedu využila své rozsáhlé pravomoci a v listopadu vyhlásila výjimečný stav. Zároveň převzala kontrolu nad ministerstvem obrany a byť byl výjimečný stav záhy odvolán, prezidentka si kontrolu nad resortem obrany podržela. Vikramasinha pak považoval za nemyslitélé pokračovat v mírových rozhovorech bez kontroly obrany. Norští zprostředkovatelé přerušili svou činnost, dokud nebylo jednoznačné, kdo reprezentuje vládní stanovisko.¹³⁴

V březnu následujícího roku pak prezidentka rozpustila parlament a vyhlásila předčasné volby. Vítězné voleb, koalice SLFP a JVP, UPFA, pak k mírovému procesu zaujala diametrálně odlišný postoj než předchozí vláda. Nová vláda odmítla uznat LTTE za

¹³⁰ LTTE tím měli na mysli zejména stažení vojska z Jápané. Někteří pozorovatelé pak tvrdí, že přerušeni mírových rozhovorů bylo nátlakovou taktikou LTTE, jak dosáhnout uznání Mořských tygrů. [Ganguly (2004), s. 910].

¹³¹ Později LTTE své požadavky dále upřesnili a poskytli tak detailní vizi samosprávy, jejíž ustavení by podle nich mohlo vést k ukončení konfliktu. LTTE požadovali pravomoci v oblasti rozvoje, rekonstrukce, rehabilitace, výběru daní a jejich přerozdělování, obchodu, zahraniční pomoci, přírodních zdrojů, pozemkových záležitostí a všech správních struktur včetně policie a soudů. [DeVotta (2004), s. 52].

¹³² Sri Lanka: The Failure of the Peace Process (2006), s. 8.

¹³³ Tento „*de facto* stát“ v severovýchodní části ostrova existoval již od pozdních devadesátých let. LTTE v oblastech, které měli pod kontrolou, vybudovali civilní správu zahrnující policejní složky, soudní systém, daňový systém a celní režim. [Nadarajah (2005), s. 89].

¹³⁴ DeVotta (2004), s. 53.

výhradní reprezentaci Tamilů a upřednostňovala jednání s relevantními tamilskými politickými stranami.¹³⁵ Tato vláda rovněž zcela zavrhlá federální model Šrí Lanky. Představitelným řešením konfliktu pro ni byla pouze decentralizace v rámci unitárního státu. Odlišný přístup zaujala vláda i k norské účasti v mírovém procesu, neboť podle UPFA mírový proces pod norskou taktovkou dláždil Tamilům cestu k separátnímu státu. A nakonec nová vláda ostře kritizovala LTTE za provokativní porušování dohody o příměří a neupřímný postoj k jednáním. Není překvapením, že LTTE odmítla jakákoli mírová jednání s UPFA.¹³⁶ V roce 2005 se navíc konaly prezidentské volby, jejichž vítězem se stal Mahinda Rajapaksa, který jednoznačně preferoval silový přístup k řešení konfliktu.

V březnu 2004 došlo k dosud nedostatečně objasněnému rozštěpení LTTE, když vojenský velitel Tygrů ve východní provincii Kolonel Karuna odmítnul uposlechnout rozkazy ze „severu“.¹³⁷ Prabhakáran sice rebelii bez většího odporu potlačil a Karunu vyloučil z LTTE, avšak pnutí mezi severními a východními Tygry tím však neskončilo. Porážka Karuny byla pouze dočasná a po rehabilitaci svých sil se jeho křídlo spojilo s vládními silami a stalo se významným zdrojem informací.¹³⁸ Napětí severu a východě Šrí Lanky má ještě jeden závažný aspekt, a to rostoucí radikalismus muslimského obyvatelstva ve Východní provincii. Ti jsou v ostré opozici vůči nadvládě LTTE a požadují autonomii pro ty enklávy Východní provincie, v nichž tvoří většinu. Vůči LTTE se vymezují formováním vlastních sebevražedných komand a výcvikových táborů financovaných zahraničními muslimskými extremisty.¹³⁹

¹³⁵ V roce 2001 se hlavní strany Tamilů, tzn. TULF, EPRLF a TELO, spojily v Tamilskou národní alianci, která se však záhy přiklonila k LTTE. Opozici LTTE nyní tvoří provládní Demokratická strana lidu Ílamu a politická strana Kolonela Karuny TMVP. Je nutné zde podotknout, že podpora LTTE či jakékoli militantní organizace obecně u řadových Tamilů po letech utrpení, kdy byli vystaveni dvojí represí (ze strany LTTE se jedná o daňovou zátěž a rekrut bojovníků, nezřídka z řad dětí; stran vlády se jedná o odvetné útoky na oblasti ve správě LTTE, jejichž obětí je mnoho civilistů) vymizela.

¹³⁶ Ganguly (2004), s. 911-912.

¹³⁷ Uyangoda, J. (2005) *Transition from Civil War to Peace: Challenges of Peace building in Sri Lanka*. Colombo: Social Scientists' Association, s. 2 srov. Ganguly (2004), s. 912. Ganguly jako jeden z možných důvodů rozkolu uvádí odpor východního křídla vůči monopolu na vedoucí pozice z řad severních Tygrů, zatímco hlavní břímě ozbrojeného boje leželo na příslušnících LTTE z východu.

¹³⁸ Sri Lanka: The Failure of the Peace Process, s. 8.

¹³⁹ DeVotta (2004), s. 53 srov. Ganguly (2004), s. 912-913. Asertivita muslimů je výsledkem jejich odporu vůči LTTE, kteří proti nim podnikali tvrdé kroky. V roce 1990 byli tisíce muslimů vyhnány z Jápané a v témže roce LTTE vyvraždili několik desítek muslimů přímo v mešitě.

2.2.5 Poslední pokus

V roce 2006 se uskutečnil dosud poslední pokus nalézt řešení vleklého konfliktu u jednacího stolu. Za norského zprostředkování se uskutečnila mírová jednání ve švýcarské Ženevě. S iniciativou přišli LTTE a navrhovali jednání o „revitalizaci“ dohody o příměří, která byla uzavřena v únoru 2002.¹⁴⁰ Po oddělených jednání Solheima s LTTE a vládou Šrí Lanky, byl stanoven termín jednání, a to na čtvrté výročí podpisu dohody o příměří, tedy 22. února 2006. Ve dnech 22. a 23. února se uskutečnilo první kolo jednání. Reprezentovány zde byly zájmy Sinhálců, Tamilů a nově i šrílanských muslimů, jejichž asertivita byla reakcí na dlouhodobou politiku LTTE vůči muslimskému obyvatelstvu.

Vláda i LTTE se zavázali k respektování dohody o příměří, potvrdili závazek spolupracovat s monitorovací misí a zdržet se násilných aktů vůči civilnímu obyvatelstvu i vůči sobě navzájem. Další kolo jednání bylo dohodnuto na duben, nicméně uskutečnilo se až v říjnu, opět v Ženevě.¹⁴¹ Na pořadu jednání byly naléhavé humanitární a politické otázky, vojenská de-eskalace a redukce násilí. Žádná významná shoda však v daných otázkách nalezena nebyla, a to ani ohledně data příštího jednání. Nicméně obě strany se opět zavázaly dodržovat podmínky příměří a nepodnikat žádnou vojenskou ofenzivu. Tomuto závazku však nedostály a vláda pokračovala v boji proti LTTE pomocí paramilitárních složek.¹⁴²

V září 2006 byla vážně poznamenána činnost monitorovací mise, která dosud zaregistrovala stovky případů porušení dohody o příměří.¹⁴³ V reakci na rozhodnutí Evropské unie zařadit LTTE na seznam teroristických organizací,¹⁴⁴ LTTE odmítli účast občanů EU v monitorovací misi a k 1. 9. 2006 ji museli opustit občané Dánska, Finska a Švédsko. V praxi již neexistující příměří z roku 2002 bylo formálně vypovězeno v lednu roku 2008 a tímto datem rovněž definitivně skončila činnost monitorovací mise. Vypovězení příměří znamenalo nový impuls pro bojové aktivity. V současnosti na Šrí

¹⁴⁰ Prabhakaran již v listopadu předchozího roku apeloval na vládu, aby bez dalších odkladů nabídla politické řešení konfliktu a varoval, že pokud vláda odmítne tuto naléhavou výzvu, LTTE v příštím roce zintenzivní svůj boj za sebeurčení. <http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=17000>.

¹⁴¹ <http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=17122>.

¹⁴² Sri Lanka: The Failure of the Peace Process, s. 10.

¹⁴³ Vyčerpávající přehled porušení dohody o příměří je dostupný na webových stránkách: <http://www.peaceinsrilanka.com/peace2005/Insidepage/AtaGlance/Ceasefire.asp>.

¹⁴⁴ Tento krok EU byl ostře kritizován stran členů SLMM. Zařazení LTTE mezi teroristické organizace bylo vnímáno nejen jako *carte blanche* pro vládu Šrí Lanky, která byla nakloněna spíše válce než míru. (Rozhovor hlavy Monitorovací mise pro Šrí Lanku generála Ulf Henricsson, TamilNet, Thursday, 24 August 2006, available at: <http://www.tamilnet.com/art.html?catid=13&artid=19362>)

Lance opět převládá silový přístup k řešení konfliktu, vláda se snaží porazit LTTE vojensky a na neuspokojivou situaci Tamilů chce odpovědět dlouho odkládanou decentralizací moci.¹⁴⁵

2.2.6 Závěr

Po dvou dekadách bojů se díky příhodné vnitropolitické i mezinárodní situaci a činnosti nestranného a důvěryhodného zprostředkovatele podařilo v únoru 2002 vyjednat dohodu o příměří, která se mělo stát základem pro následný mírový proces. V dohodě se obě strany konfliktu zavázaly k ukončení násilností a hledání politického řešení konfliktu. Obě strany rovněž souhlasily s ustavením nezávislého monitorovacího mechanismu, jímž se stala Monitorovací mise pro Šrí Lanku. V roce 2002 pak proběhla tři kola mírových jednání, při nichž se precizovalo uvedení dohody o příměří do praxe a hledalo se vzájemně přijatelné řešení konfliktu. Naprosto průlomovou událostí byla transformace požadavku samostatného státu v požadavek sebeurčení v rámci jednotné federativní Šrí Lanky.

Následujícího roku se uskutečnila další tři kola jednání, avšak v o poznání horší atmosféře. S rostoucím počtem zaznamenaných porušení dohody o příměří vznikaly důvodné obavy, že příměří je pouze zástěrkou pro obnovu vojenského potenciálu na obou stranách. LTTE pak pod záminkou nedostatečného plnění dohody o příměří stran vlády Šrí Lanky přerušili svou účast v mírovém procesu. Negativní roli dále sehrála alternace vlády v roce 2004, kdy politickému řešení nakloněnou vládu UNP vystřídala koaliční vláda SLFP a JVP, pro niž byla federalizace státu nepřijatelná a s nelibostí pohlížela i na norskou účast v mírovém procesu. Na Šrí Lance opět převládly preference vojenského řešení konfliktu. Situace se nadále zkomplikovala fragmentací LTTE a rostoucím radikalismem muslimské menšiny, která se s trochou nadsázky stala třetí stranou konfliktu.

V roce 2006 se znovu s norskou pomocí uskutečnila vyjednávání šrilanské vlády s LTTE a tentokrát i s reprezentací muslimské menšiny ve švýcarské Ženevě. Jednání měla být novým impulsem pro dodržování dohody o příměří, jež se zdálo existovat pouze na

¹⁴⁵ http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/7190209.stm; Tento přístup deklaroval při své nedávné návštěvě v Praze i tajemník ministerstva zahraničních věcí Šrí Lanky dr. Palitha Kohona, jehož přednáška na téma "Terrorism: A Challenge to Democratic Societies" se uskutečnila v Ústavu mezinárodních vztahů dne 13. listopadu 2007.

papíře. V Ženevě však shoda ohledně řešení naléhavé humanitární i politické situace nalezena nebyla. Hledání řešení se přesunulo opět na válečné pole a Norsko za těchto okolností odmítlo pokračovat v mírových iniciativách. Vláda se snaží porazit LTTE vojensky a LTTE, navrátilší se k požadavku separátního státu, se uchýlili k praxi politických atentátů, při nichž přichází o život nejen vysoce postavení politici představitelé Šrí Lanky, ale také mnoho civilistů. Symbolickým završením přechodu hledání politického řešení ke snaze o dosažení řešení vojenského se stalo formální vypovězení dohody o příměří v lednu roku 2008.

Závěr

Cílem této práce bylo zmapovat nejvýznamnější momenty v hledání politického řešení vleklého etnického konfliktu na Šrí Lance a odpovědět na několik otázek, které se k politickému řešení váží. Jednou z klíčových otázek práce bylo, jaké podoby potenciální politické řešení konfliktu nabývalo, jaké měly jeho varianty předpoklady k úspěchu, a proč všechny vposled selhaly. Další otázkou bylo, jakou úlohu v hledání řešení sehrálo mezinárodní společenství a jaký byl jeho přínos. Posledním cílem práce pak bylo zhodnotit vyhlídky na politické řešení konfliktu s ohledem na předchozí vývoj a podat přehled nejzávažnějších překážek trvalého politického řešení.

Konflikt na Šrí Lance lze na základě analýzy rozdělit do dvou fází. V první fázi bylo ke konfliktu přistupováno výsostně jako k vnitřní záležitosti Šrí Lanky a tomuto přístupu odpovídala i potenciální řešení konfliktu, která nabyla buď podoby politického paktu uzavřeného mezi vládní a tamilskou reprezentací, anebo podoby ústavní reformy. Druhou fází pak tvoří období, kdy došlo k internacionalizaci konfliktu, nejprve na úrovni regionální a později na úrovni globální. Podnětem ke vstupu regionální mocnosti do řešení vnitřní záležitosti Šrí Lanky se staly červencové události roku 1983.

Alternativou tohoto členění, odhlédneme-li od kritéria vnitrostátní/mezinárodní, může být rozdělení na základě podstaty mobilizace tamilského hnutí. V první fázi se jednalo o mobilizaci politickou, kdy Tamilové o naplnění svých požadavků usilovali nenásilnými protesty a politickými kampaněmi. Po neúspěšném boji s etnocentrickou politikou vládnoucí sinhálské garnitury touto cestou se zejména mladí Tamilové postupně uchýlovali k násilným metodám boje. S rostoucí deprivací Tamilů se politická mobilizace měnila v mobilizaci militantní, jejímž kulminačním bodem se stal červenec 1983. Jak vidno, obě možnosti rozdělení konfliktu se časově překrývají, což jen podtrhuje zlomový charakter roku 1983 pro potomní vývoj na Šrí Lance.

Přístupy k řešení konfliktu

Úsilí nalézt politické řešení konfliktu se periodicky objevovalo od samotných počátků rostoucích tenzí mezi Tamily a Sinhálci. Trvalé řešení se však během padesáti let, které dělí první a poslední pokus (Bandáranájakův a Čelvanájakamův pakt z roku 1956 – mírové rozhovory v Ženevě 2006) o urovnání situace na Šrí Lance, nalézt nepodařilo. Ve sledovaných padesáti letech je možno vysledovat tři cesty hledání politického řešení,

z nichž každá měla svá specifika a úskalí. Jednalo se o cestu politického paktu, ústavní reformy a vyjednávání stran konfliktu v podmínkách občanské války, většinou za asistence druhého státu.¹⁴⁶

Historicky první snahou uznat požadavky tamilské menšiny a předejít tak hrozící eskalaci konfliktu byl podpis Bandáranájakova a Čelvanájakamova paktu v roce 1956, v roce 1965 následovala jeho obdoba, Sénánájakův a Čelvanájakamův pakt. Pakty byly výsledkem jednání vládní strany a politické reprezentace Tamilů. Oba pakty adekvátně reagovaly na požadavky Tamilů a byly oboustranně přijatelným východiskem ze zhoršující se situace. Vláda však v obou případech selhala v jejich uvedení do praxe, neboť nebyla ochotná prosazovat ústupky Tamilům přes silný odpor buddhistického duchovenstva a sinhálské politické opozice. V případě politického paktu navíc neexistovaly žádné garance jeho naplnění. Jednalo se o dohodu bez záruk, jejíž nedodržení bylo naprosto beztrestné a jejíž prosazování s sebou neslo riziko významného volebního propadu.

Druhým způsobem, jak odpovědět na požadavky tamilské menšiny, byla ústavní reforma. Republikánská ústava z roku 1972 tamilské požadavky zcela ignorovala a v některých aspektech přímo negovala. Ústava z roku 1978 se pak snažila zlepšit postavení menšin ve státě pomocí změny parametrů politického systému a decentralizace moci. Tyto byly však tehdejšími tamilskými požadavkům již neadekvátní a reálný výkon politické moci pak přesvědčil Tamily, že ani v rámci nového ústavního zřízení své aspirace nenaplní. Řešení v podobě ústavní reformy se znovu snažila prosadit až administrativa prezidentky Kumáratungové v roce 2000, avšak pro parlamentní půtky ani nedošlo k hlasování. Ústavní reforma přitom skýtá největší potenciál pro urovnání tamilsko-sinhálských vztahů, neboť otázky práv menšin a jejich samosprávy (o něž šlo Tamilům především) jsou řešitelné v rámci ústavního textu důsledně uvedeného do praxe. V ideálním případě by pak dodržování ústavní litery střežil nezávislý ústavní soud, který by se tak implicitně stal garantem dodržování práv menšin.

Třetí formou politického řešení jsou přímé i nepřímé rozhovory stran de facto válečného konfliktu, a jsou jak nejfrekventovanější, tak nejproblematictější. Při těchto rozhovorech jsou primárně řešeny akutní otázky týkající se zastavení aktů násilí na obou stranách

¹⁴⁶ Výjimku tvoří jednání, která probíhala paralelně s odchodem indického kontingentu v letech 1989-90, a rozhovory vedené z iniciativy Čandriky Kumáratungové v letech 1994-95. Oba tyto pokusy o smír poměrně záhy skončily návratem k ozbrojenému boji.

a normalizace situace na ostrově. Uzavření příměří a precizování jeho podmínek pak leží v ohnisku jednání a byť probouzí často entuziasmus a naděje ohledně budoucího vývoje, finální podobu řešení konfliktu poněkud zastiňuje. Mírové rozhovory, které následovaly po příměří, přinesly pouze nekonkrétní návrhy budoucího uspořádání státu s tím, že detaily budou řešeny v budoucnosti. Příměří tak byla pouze oddechovým časem, během nějž obě strany obnovovaly svůj vojenský potenciál.

Internacionalizace konfliktu a úloha mezinárodního společenství

Eskalace násilí na Šrí Lance v roce 1983 vzbudila pozornost sousední Indie, která usilovala o aktivní roli při řešení konfliktu. Zatímco u vlády Šrí Lanky vzbudila aktivita Indie spíše obavy než nadšení, Tamilové ji vnímali jako pojistku před dalším útlakem stran Sinhálců. Indie sama však účastí v mírových jednáních řešila především vlastní bezpečnostní a politické problémy. Indie chtěla vlastní asistencí u mírových jednání předejít přítomnosti druhých mocností v regionu a zároveň uklidnit vlastní tamilskou populaci, která je významnou determinantou indické domácí politiky. Existence vlastní agendy, s níž Indie nabízela šrilanské vládě pomocnou ruku, však nebyla tím jediným, co ji ubíralo na důvěryhodnosti. Bylo prokázáno, že na jihu Indie existovaly základny pro výcvik tamilských separatistů, a tak horlivá snaha Indie participovat na řešení konfliktu vyznívala poněkud neupřímně.

Po sérii neúspěšných jednání mezi tamilskou a sinhálskou reprezentací, která proběhla díky úsilí indické diplomacie, bylo nalezeno kuriózní východisko z dosud bezvýchodné situace. Vztahy mezi Tamily a Sinhálci měly být urovnány pomocí smlouvy, kterou neuzavřeli představitelé těchto etnik, avšak hlavy vlád Indie a Šrí Lanky. Tato smlouva, jejímž proklamovaným účelem bylo „obnovení míru a normálního stavu na Šrí Lance“, byla však především potvrzením indické role regionálního hegemonu a její přínos pro urovnání konfliktu na Šrí Lance nulový.

Dalším státem, který se stal zprostředkovatelem mírových jednání, bylo Norsko. Zatímco Indie byla zprostředkovatelem samozvaným, Norsko bylo o účast při řešení konfliktu explicitně požádáno. Ve prospěch Norska coby vhodného zprostředkovatele hovořily absence vlastní agendy a zkušenosti z předchozí účasti v mírových procesech v různých státech světa. Norsko se stalo spoluhráčem jednoho z nejnadějnějších okamžiků, jímž se stalo sjednání příměří a otevření nového mírového procesu, to vše v podmínkách nebývalé

příznivé vnitropolitické i mezinárodní situace. Mandát Norska byl však omezen na udržování stran konfliktu u jednacího stolu. Byť byla za norského přispění ustavena nezávislá monitorovací komise, která byla pověřena dohledem na dodržování podmínek příměří, posilování jeho mandátu by bylo především pro vládu Šrí Lanky nevídaným zásahem do suverenity státu. Norsko tak bylo odsouzeno k roli pasivního diváka vývoje na Šrí Lance, byť s právem první řady a legitimací pokusit se neblahý vývoj ex post zvrátit.

Internacionalizace konfliktu na Šrí Lance prodělala kruhový vývoj. Zprvu vnitřní konflikt se stal v osmdesátých letech regionálním problémem. V souvislosti s globální válkou proti terorismu pak konflikt částečně nabyl globálního charakteru, avšak nachází se zcela mimo ohnisko globální agendy, v němž leží střet západní kultury a islámského fundamentalismu. Byť s příchodem třetího tisíciletí vláda Šrí Lanky připustila při řešení své vnitřní záležitosti účast nezávislého mezinárodního aktéra, jeho mandát byl velmi omezený. Vypovězení dohody o příměří v lednu 2008, kterým automaticky vypršel mandát monitorovací komise, vrátilo konflikt tam, kde začal – na úroveň vnitřního problému Šrí Lanky, přičemž hledání klíče k řešení je monopolem vlády.

Současné překážky politického řešení a vyhlídky do budoucna

Významným překážkou trvalého řešení konfliktu je problematická legitimita LTTE. Koncepce LTTE coby výhradního reprezentanta Tamilů má povážlivé trhliny. Tamilské hnutí není monolitní a uznání LTTE coby výhradního reprezentanta Tamilů je znásilněním plurality tamilského hlasu. Legitimitu LTTE problematizuje rovněž fakt, že hnutí ztratilo podporu řadového obyvatelstva, jemuž boj za ideál Tamilského Ílamu přinesl pouze represe jak stran LTTE, tak stran vlády, resp. vládních ozbrojených složek. LTTE v současnosti spíše než zájmy tamilského lidu reprezentuje své vlastní mocenské zájmy. Díky obrovskému vojenskému potenciálu a schopnosti umlčet jakoukoli opozici je však nutno jednat právě s LTTE, kteří navíc mají kontrolu nad severní a východní oblastí ostrova.

Druhou závažnou překážkou politického řešení konfliktu je nekonzistentní přístup vlády, respektive po sobě následujících vlád. Zatímco vlády vedené Sjdnocenou národní stranou jsou obecně smířlivější a ochotny k větším ústupkům vůči tamilským požadavkům, vlády SLFP, nota bene ve spojení s JVP, zaujímají vůči separatistům tvrdý

postoj a převážně favorizují vojenské řešení konfliktu. S alternací vlády tak simultánně dochází i ke změně přístupu k řešení konfliktu a velkorysost může být v několika týdnech vystřídána vojenskou ofenzivou a naopak. Nutným předpokladem trvalého řešení konfliktu je společné stanovisko širokého spektra sinhálské reprezentace a eliminace rizika, že povolební změna nejvyšších představitelů státu přinese i diametrálně odlišnou vizi prostředků, které mají vést k trvalému mírovému uspořádání.

K výše uvedeným komplikacím lze přičíst rovněž rostoucí aktivismus muslimské menšiny, s níž se v dosavadních schématech řešení nepočítalo. Vezmeme-li v potaz momentální absenci zprostředkovatele, který by udržoval jednání při životě, a rovnováhu vojenských sil, kdy ani jedna strana nemá vojenský potenciál porazit stranu druhou, v blízké budoucnosti nelze očekávat prosazení politického řešení, nýbrž pokračující úsilí vyřešit konflikt silově, definitivní vojenskou porážkou soupeře. Vyhledky na politické řešení nejsou tedy v polovině roku 2008 nijak optimistické.

Summary

This paper deals with the effort to find a viable political solution to the conflict in Sri Lanka. There have been many attempts to tackle the conflict by political means but none of them has been successful so far. The author wants to analyze various approaches to the political solution to the conflict and the reasons for their repeated failures. Furthermore, the author examines the involvement of the international community which follows the line from regional to global level. The impact of changing domestic as well as international political situation is also taken into account. Finally, current situation in Sri Lanka is examined and prospects for a lasting political solution to the conflict are evaluated.

The paper is divided into two parts which reflect the qualitative changes of the nature of the conflict. The year 1983 is argued to be the turning point. In the first part the author explores the reasons for conflict escalation which could be seen in Sinhalese ethnocentric policy introduced shortly after decolonization. Such policy led to radicalism among Tamils and caused the change of their original claims from autonomy/federalization to separation. Disregard of minority rights led also to the change of means of the Tamil struggle – from political campaigns and protests to violence.

During this period two political pacts and two constitutional reforms were introduced to tackle the increasing inter-ethnic animosity and to avoid the conflict escalation. However, the government was not able to enforce the provisions of the pacts – which were widely seen as sufficient among Tamils – against the opposition of Sinhalese nationalists and Buddhist clergy. The constitution of 1972 was of ethnocentric nature with the foremost place given to Buddhism and Sinhalese language and could not avoid the increasing radicalism of the Tamil minority. It was followed by a new “minority friendly” constitution in 1978 which provided Tamils with some concessions. Nevertheless, it was too little too late. The Liberation Tigers of Tamil Eelam became the most powerful and fearful representative of Tamil movement and started to seek for the separate state through violent means. After the murdering of thirteen Sinhalese soldiers by LTTE in July 1983 and the outburst of anti-Tamil violence the civil war in Sri Lanka started.

The second part of this paper dealt with the internationalization of the conflict. Following the outburst of ethnic violence in neighbouring country India got involved in

Sri Lankan hitherto domestic affair. Though India managed to bring the LTTE and the GOSL to negotiations the political solution was not found due to the changeable Tamil representation, rather vague formulations of future Sri Lankan settlement and prevalent willingness to tackle the conflict through military option. Moreover Sri Lanka was not particularly keen on having India involved as it was obvious that India's motivations to take part in peace negotiations were to confirm its role of regional power and to follow its own security and political agenda.

The second state which played an important role in Sri Lankan peace process was Norway. The most tangible achievement of Norwegian efforts was the signing of Ceasefire Agreement between the LTTE and the GOSL in 2002 which seemed to be a breakthrough of the stalemate situation. The ceasefire was a starting point of new peace negotiations, however, these led nowhere. In fact the ceasefire was used up as a guise for military recovery and armed fights were renewed. The peace talks in Geneva held in 2006 were hitherto the last attempt to find a political solution and also the last Norwegian peace initiative in Sri Lanka. In early 2008 the ceasefire was terminated and since then the armed struggle has intensified. Hence, the prospects for a lasting political solution to the conflict in Sri Lanka are extremely dim.

Použitá literatura

Dokumenty (aktualizace k 6.5.2008)

Agreement on a Caesefire between the Government of the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka and the Liberation Tigers of Tamil Eelam (2002). [Online] Available at: <<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/Agreements/agceasefire.asp>>

Bandaranaike – Chelvanayakam Pact (1957). [Online] Available at: <<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/Agreements/Ban.asp>>

Senanayake – Chelvanayakam Pact (1965). [Online] Available at: <<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/Agreements/Dudley.asp>>

Statement by the Norwegian Facilitator, (2006). [Online] Available at: <<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/nyheter/2006/Statement-by-the-Norwegian-Facilitator-Geneva-29-October-2006.html?id=424212>>

Statement by the Norwegian Facilitator (2006). [Online] Available at: <<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/nyheter/2006/Statement-Sri-Lanka-Talks.html?id=100484>>

Statement of the Royal Norwegian Government (2002). [Online] Available at: <<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/PressRelease/RNG/RNG5thDec.asp>>

Status of Mission Agreement (SOMA) on the Establishment and Management of the Sri Lanka Monitoring Mission (SLMM) (2002). [Online] Available at: <<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/Agreements/SOMA.asp>>

The Indo-Sri Lanka Accord (1987) [online] Available at: <<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/Agreements/IndoSriLanka.asp>>

Sri Lanka Constitution 1972 [Online] Available at: <<http://www.tamilnation.org/srilankalaws/72constitution.htm>>

Sri Lanka Constitution 1978 [Online] Available at: <<http://www.constitution.gov.lk/constitutionSL1978.shtml>>

Sri Lanka: *The Failure of the Peace Process* (2006). *Crisis Group Asia Report*, No.124.

Neperiodická literatura

Baar, V. (2001) *Národy na prahu 21. století: emancipace nebo nacionalismus?* Ostrava: Tilia.

Bell-Fialkoff, A.(2003) *Etnické čistky: Bosna, Kypr, Karabach, Kosovo, Palestina, bývalý Sovětský svaz, Rwanda a Burundi, Srí Lanka, Transylvánie, Ulster*. Praha: Práh.

Filipský, J. (2003) *Dějiny Bangladéše, Bhútánu, Malediv, Nepálu, Pákistánu a Šrí Lanky*. Praha: Lidové noviny.

Filipský, J. [et al.] (1984) *Šrí Lanka*. Praha: Svoboda.

Hroch, M. (ed.) (2003) *Pohledy na národ a nacionalismus: čítanka textů*. SLON: Praha.

Klimešová, M. (2005) *Mediation in ethnic conflict in Sri Lanka: applying the adjusted winner procedure*. Diplomová práce, UK FSV. Vedoucí práce Doc. Běla Plechanová, CSc. Praha.

Novotný, R. (2004) *Tamilský nacionalismus na Šrí Lance. Vznik moderního nacionalismu, organizace a jejich vztahy v kontextu konfliktu na Šrí Lance do roku 1986*. Diplomová práce, UK FF indologický ústav. Vedoucí práce PhDr. Jan Filipský. Praha.

Říchová, B. (2000) *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál.

Silva, K.M. (1981) *A history of Sri Lanka*. London : C. Hurst.

Strnad, J. [et al.] (2003) *Dějiny Indie*. Lidové noviny, Praha.

Tambiah, S. J. (1986) *Sri Lanka: Ethnic Fratricide and the Dismantling of Democracy*. Chicago: University of Chicago Press.

Uyangoda, J. (2005) *Transition from Civil War to Peace: Challenges of Peace building in Sri Lanka*. Colombo: Social Scientists' Association.

Periodická literatura

Bullion, A. (2001) Norway and the Peace Process in Sri Lanka. *Civil Wars*, 4(3): 70-92.

Carment, D. - James, P. (1996) Two-Level Games and Third-Party Intervention: Evidence from Ethnic Conflict in the Balkans and South Asia. *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*. 29(3) : 521-554.

DeVotta, N. (2000) Control Democracy, Institutional Decay, and the Quest for Eelam: Explaining Ethnic Conflict in Sri Lanka. *Pacific Affairs*. 73(1): 55-76.

DeVotta, N. (2003) Sri Lanka in 2003. Seeking to Consolidate Peace. *Asian Survey*, 44(1): 49-55.

DeVotta, N. (2005) From ethnic outbidding to ethnic conflict: the institutional bases for Sri Lanka's separatist war¹, *Nations & Nationalism*, 11(1): 141-159.

Ganguly, R. (2004) Sri Lanka's ethnic conflict: at a crossroad between peace and war. *Third World Quarterly*. 25(5): 903-918.

Hagerty, D.T. (1991) India's Regional Security Doctrine. *Asian Survey*. 31(4): 351-363.

Hennayake, S. K. (1989) The Peace Accord and the Tamils in Sri Lanka. *Asian Survey*, 29(4): 401-415.

Höglung K. - Svensson I. (2003) The Peace Process in Sri Lanka. *Civil Wars*. 5(4): 103-118.

Hubbel, L.K. (1987) The Devolution of Power in Sri Lanka. A Solution to the Separatist Movement? *Asian Survey*, 27(11): 1176-1187.

Jensen, L. (1997) Negotiations and Power Asymmetries: The CASE of Bosna, Northern Ireland and Sri Lanka. *International Negotiations*. 2(1): 21-41.

Kaufmann, Ch. (1996) Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil Wars. *International Security*. 20(4): 136-175.

Kodikara, S. U (1989) The Continuing Crisis in Sri Lanka: The JVP, the Indian Troops, and Tamil Politics, *Asian Survey*. 29(7): 716-724.

Lustick, I. (1979) Stability in Deeply Divided Societies: Consociationalism versus Control. *World Politics*. 31(3): 325-344.

Manor, J. – Segal, G. (1985) Cause of Conflict. Sri Lanka and Indian Ocean Strategy. *Asian Survey*. 25(12): 1165-1185.

Mikesell, M. W. – Murphy A. B. (1991) A Framework for Comparative Study of Minority-Group Aspirations. *Annals of the Association of American Geographers*. 81(4): 581-604.

Nadarajah, S. - Sriskandarajah, D. (2005). Liberation Struggle or Terrorism? The Politics of Naming the LTTE. *Third World Quarterly*. 26(1): 87-100.

Premdas, R.R. - Samarasinghe S.W.R.de A. (1988). Sri Lanka's Ethnic Conflict. The Indo-Lankan Peace Accord. *Asian Survey*. 28(6): 676-690.

Rao, P. V. (1988). Ethnic Conflict in Sri Lanka: India's Role and Perception. *Asian Survey*. 28(4): 419-436.

Rupesinghe, K. (1988). Ethnic Conflicts in South Asia: The Case of Sri Lanka and the Indian Peace-Keeping Force (IPKF), *Journal of Peace Research*. Special Issue on Militarization and Demilitarization in Asia-Pacific. 25(4): 337-350.

Saez, L. (2001). Sri Lanka in 2000: The Politics of Despair. *Asian Survey*. 41(1): 116-121.

Singer, M.R. (1992). Sri Lanka's Tamil-Sinhalese Ethnic Conflict. Alternative Solutions. *Asian Survey*. 32(8): 712-722.

Shastri, A. (2001). Sri Lanka in 2001. Year of Reversals. *Asian Survey*. 42(1): 177-182.

Shastri, A. (2003). Sri Lanka in 2002: Turning the Corner? *Asian Survey*. 43(1): 215-221.

Wagner, Ch. (1999). Democracy and State in South Asia: Between Fragmentation and Consolidation? *Asian Survey*. 39(6): 908-925.

Internetové zdroje (aktualizace k 6.5.2008)

www.lankanewspapers.com

www.manthree.com

www.noramb.cz

www.peaceinsrilanka.com

www.priu.gov.lk

www.tamilnation.org

www.tamilnet.com

Seznam příloh

Příloha 1 – Politická mapa Šrí Lanky

Příloha 2 – Etnická a náboženská situace na Šrí Lance

Příloha 3 – Tamilský Ílam I

Příloha 4 – Tamilský Ílam II

Příloha 1 – Politická mapa Šrí Lanky

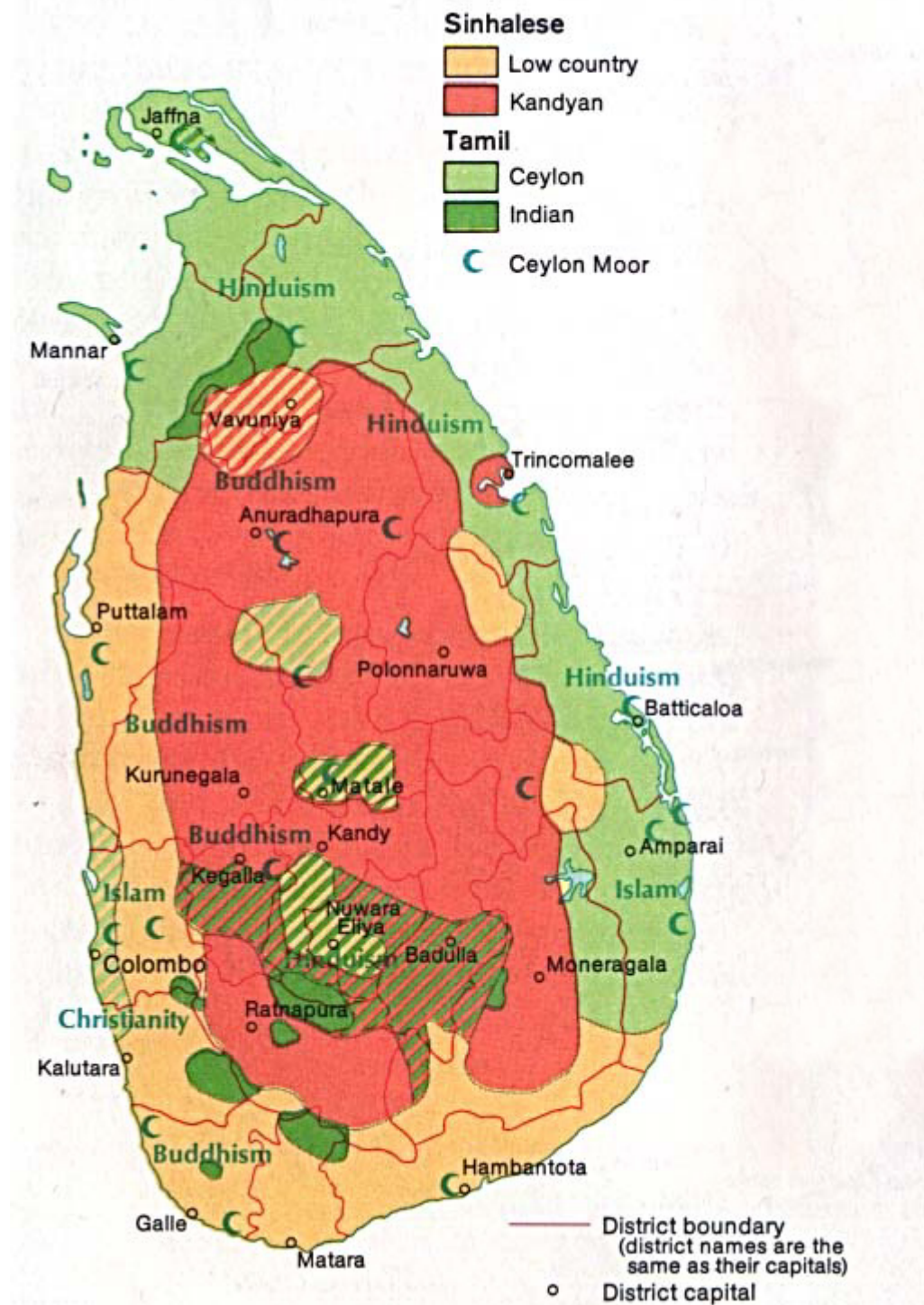
Map No. 4172 Rev. 1 UNITED NATIONS
January 2004

Department of Peacekeeping Operations
Cartographic Section

Zdroj: <http://www.un.org/Depts/Cartographic/map/profile/srilanka.pdf>

Příloha 2 – Etnická a náboženská situace na Šrí Lance

Ethnic communities and religions

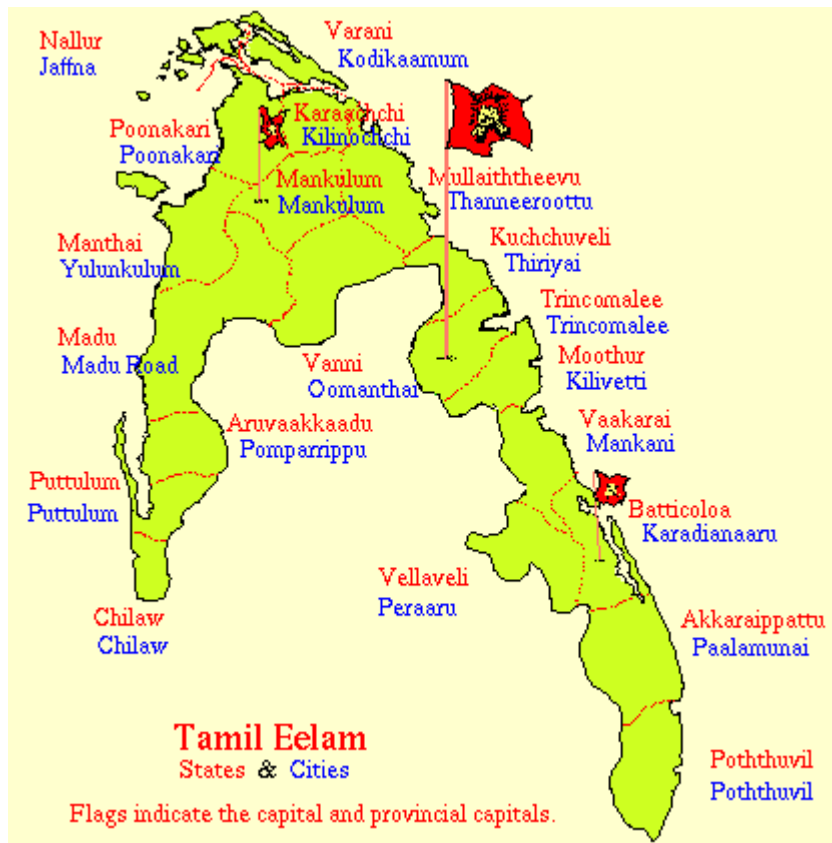
Zdroj: http://www.lib.utexas.edu/maps/islands_oceans_poles/sri_lanka_charts_76.jpg

Příloha 3 – Tamilský Ílam I

Zdroj: <http://www.tamilcanadian.com/page.php?cat=195&id=943>

Příloha 4 – Tamilský Ílam II

Zdroj: http://www.lankanewspapers.com/news/2006/12/10642_space.html

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Projekt bakalářské práce

na téma

Etnický konflikt na Šrí Lance: Vyhlídky na politické řešení

Jméno: Lenka

Příjmení: Granátová

Obor: Politologie

Semestr: LS 2007

Konzultant: Doc. PhDr. Blanka Říchová, CSc.

V Praze dne 8.5. 2007 zpracovala Lenka Granátová

Charakteristika problému

Demokratická socialistická republika Šrí Lanka je multietnický stát, přičemž dvěma nejpočetnějšími a politicky nejvýznamnějšími etniky jsou Sinhálci a Tamilové. V postkoloniální éře se právě mezi těmito dvěma etniky rozhořel konflikt, který v modifikované podobě trvá dodnes. Veškeré snahy o nalezení kompromisního řešení selhaly, neboť byl-li konkrétní návrh na uspořádání jazykových i národnostních poměrů přijatelný pro Tamily, Sinhálci jej odmítali a naopak. Proto bych se chtěla ve své bakalářské práci zaměřit jednak na zmapování vzniku a průběhu tohoto vleklého konfliktu, ale především bych se chtěla věnovat těm snahám, které se zaměřily na hledání alternativ ukončení konfliktu prostřednictvím mírových vyjednávání.

Geneze konfliktu mezi Sinhálci a Tamily je spjata s obdobím bezprostředně následujícím získání nezávislosti země v roce 1948. V této době se na politické scéně uplatnily zejména šrilanské anglicky mluvící elity, orientované na bývalou koloniální metropoli. Tento fakt se stal předmětem kritiky, kterou doprovázela snaha o nápravu “defektů”, jež způsobil britský kolonialismus. V souvislosti s touto snahou se v polovině padesátých let XX. století ukázala jako klíčová problematika jazykové reformy – tedy otázka, který místní jazyk nahradí angličtinu ve funkci úředního jazyka.

Většinoví Sinhálci volali po zavedení sinhálštiny coby jediného oficiálního jazyka. Tamilové tuto snahu vnímali jako pokus postavit je do pozice občanů druhé kategorie. Spor, zprvu lingvistický, nabyl nacionálního charakteru a vyústil v oboustranně páchané násilnosti. Na obou stranách došlo k radikalizaci, která vyřešení problému dále zkomplikovala. Tamilové tváří v tvář sinhálské neústupnosti zostřovali jak své požadavky, tak prostředky jejich dosažení. Veškeré snahy o nalezení kompromisního řešení postupně selhávaly, neboť byl-li konkrétní návrh na uspořádání jazykových i národnostních poměrů přijatelný pro Tamily, Sinhálci jej odmítali a naopak.

V sedmdesátých letech XX. století federalismus přerostl v separatismus a politický boj nahradily teroristické útoky a ozbrojené střety separatistů a vládních jednotek. Mezi separatistickými organizacemi si vydobyli výsadní postavení Tygři osvobození Tamilského Ílamu (LTTE), kteří jsou v současné době mluvčími celého tamilského hnutí. Snaha vyřešit konflikt cestou vyjednávání doposud vždy ztroskotala, neboť se nepodařilo nalézt alternativu přijatelnou pro obě strany.

Snaha vyřešit vnitrostátní konflikt na Šrí Lance politickou cestou ho provází téměř od samého počátku. Vyjednávání lze rozdělit do dvou kategorií. Do první kategorie

spadají jednání, která byla výlučně vnitropolitickou záležitostí Šrí Lanky, tedy u jednacího stolu seděli političtí reprezentanti obou stran konfliktu. Druhou kategorií tvoří jednání za účasti zahraničního prostředníka, kterého v případě Šrí Lanky představovala Indie, respektive představuje Norsko.

Jednání by měla vyústit v životaschopné a stabilní politické uspořádání šrilanských poměrů. Překážkou takového uspořádání je hluboce zakořeněné rozštěpení státu v rovině národnostní, jazykové i náboženské. Avšak pro některé z politologů není samotná rozštěpená (segmentovaná) společnost nepřekonatelnou překážkou na cestě ke stabilní demokracii, pokud ovšem taková společnost splní jisté podmínky. Navrhovaná práce proto bude rovněž konfrontovat situaci na Šrí Lance s podmínkami, které vymezili “ústavní inženýři” pro funkčnost a stabilitu demokracie.

Metoda a cíl práce

Hlavním cílem této práce je analyzovat příčiny nezdarů, kterými opakovaně končí snahy vyřešit etnický konflikt na Šrí Lance. Největší pozornost bude proto věnována cestě vyjednávání, na kterou se znesvářené strany vydaly již mnohokrát, avšak doposud nenalezly oboustranně přijatelnou alternativu. Práce bude sledovat chronologický vývoj a proměnu tamilských požadavků jakož i reakce ústřední vlády na tyto požadavky. Nedílnou součástí analýzy bude rovněž sledování těch faktorů, které podstatně ovlivnily a ovlivňují ochotu obou stran usednout k jednacímu stolu, stejně jako těch, které tuto ochotu brzdí.

Ve své práci budu využívat jak s primární zdroje (půjde o dokumentaci mírových jednání, vyjádření zprostředkovatelů, smlouvy a pakty), tak zdroje sekundární, deskriptivního i analytického charakteru. S ohledem na emotivní rozměr konfliktu budu pracovat zejména se zdroji od nezúčastněných autorů. Vzhledem k aktuálnosti tématu se budu s obezřetností obracet i k periodickému tisku.

Předpokládaná osnova

V úvodu vymezím téma, kterému se práce bude věnovat a formuluji otázky, na něž budu v práci následně hledat odpovědi. Zároveň se pokusím úzké téma své práce zasadit do širšího kontextu – regionálního i globálního.

V hlavní části nastíním vnitropolitickou situaci na Šrí Lance po získání nezávislosti. Poukáži na dědictví kolonialismu a jak se toto projevilo v profilování obou

hlavních etnik. Dále se budu zabývat prvními kroky vlády nově samostatného státu a jejich dopadem na sílící resentment Tamilů. Budu sledovat vývoj tamilských požadavků (od devoluce až k separaci) i vládních návrhů na jejich uspokojení. Jednání o řešení sporu se budu snažit reflektovat na základě dostupných dokumentů. Budu analyzovat příčiny opakovaných krachů jednání a jejich obnovování, tedy sledovat přesuny od jednacího stolu k ozbrojeným bojům a naopak. Zaměřím se rovněž na problematiku kvalitativních změn, které se při jednáních po internacionalizaci konfliktu objevily (poté, co do něj vstoupila nejprve Indie a posléze Norsko), stejně tak se předmětem mého zájmu stane i otázka, jaký vliv na proměnu postojů jednotlivých aktérů má vnitropolitická situace v zemi (a to i na úrovni jednotlivých etnik, neboť se i přes zdánlivou jednotu jedná o vnitřně diferencované skupiny). Nedílnou součástí analýzy bude i hledání odpovědi na otázku, jak proces vyjednávání ovlivňuje mezinárodní situace, a to zejména v souvislosti s globální válkou proti terorismu. Vzhledem k závažnosti tématu s ohledem na obecně metodologické koncepty se budu snažit rovněž poukázat na možné alternativy politického řešení konfliktu, přičemž se opřu o politologické teorie, které se zabývají stabilitou v segmentovaných společnostech.*

* Autorka v projektu provedla opravu pravopisu.

Předběžný seznam literatury

Dokumenty (aktualizace k 8.5.2007)

Agreement on a Ceasefire between the Government of the Democratic Socialist Republic of Sri Lanka and the Liberation Tigers of Tamil Eelam (2002) [Online] Available at:
<<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/Agreements/agceasefire.asp>>

Bandaranaike – Chelvanayakam Pact (1957). [Online] Available at:
<<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/Agreements/Ban.asp>>

Dudley Senanayake - Chelvanayakam Pact (1965). [Online] Available at:
<<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/Agreements/Dudley.asp>>

Statement by the Norwegian Facilitator, (2006) Geneva [Online] Available at:
<<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/nyheter/2006/Statement-by-the-Norwegian-Facilitator-Geneva-29-October-2006.html?id=424212>>

Statement by the Norwegian Facilitator (2006) Geneva [Online] Available at:
<<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ud/aktuelt/nyheter/2006/Statement-Sri-Lanka-Talks.html?id=100484>>

Statement of the Royal Norwegian Government (2002) [Online] Available at:
<<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/PressRelease/RNG/RNG5thDec.asp>>

Status of Mission Agreement (SOMA) on the Establishment and Management of the Sri Lanka Monitoring Mission (SLMM) (2002) [Online] Available at:
<<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/Agreements/SOMA.asp>>

Tamil National Alliance's (TNA) 2004 Election Manifesto (2004). [Online] Available at:
<<http://www.ltteps.org/?view=424&folder=10>>

The Indo-Sri Lanka Accord (1987) [online] Available at:
<<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/Agreements/IndoSriLanka.asp>>

The Proposal by the Liberation Tigers of Tamil Eelam on Behalf of the Tamil People for an Agreement to Establish an Interim Self-governing Authority for the Northeast of the Island of Sri Lanka (2004). [Online] Available at:
<<http://www.ltteps.org/mainpages/images/2004/10/proposal.pdf>>

Tokyo Declaration (2003) [Online] Available at:
<<http://www.peaceinsrilanka.org/peace2005/Insidepage/PressRelease/RNG/RNG21March03.asp>>

Ústava 1978 [Online] Available at:
<<http://www.priu.gov.lk/Cons/1978Constitution/1978ConstitutionWithoutAmendments.pdf>>

Šrí Lanka

Baar, V. (2001). *Národy na prahu 21. století : emancipace nebo nacionalismus?*, Ostrava: Tilia.

Bell-Fialkoff, A.(2003). *Etnické čistky : Bosna, Kypr, Karabach, Kosovo, Palestina, bývalý Sovětský svaz, Rwanda a Burundi, Šrí Lanka, Transylvánie, Ulster*, Praha: Práh.

DeVotta, N. (2000). Control Democracy, Institutional Decay, and the Quest for Eelam: Explaining Ethnic Conflict in Sri Lanka. *Pacific Affairs* Vol. 73, No. 1. pp. 55-76.

DeVotta, N. (2005). From ethnic outbidding to ethnic conflict: the institutional bases for Sri Lanka's separatist war¹, *Nations & Nationalism* Vol. 11 Issue 1, pp.141-159.

Filipský, J. (2003). *Dějiny Bangladéše, Bhútánu, Malediv, Nepálu, Pákistánu a Šrí Lanky* Praha: Lidové noviny.

Filipský, J.(1972). *Šrí Lanka*, Praha: Svoboda.

Ganguly, R. (2004). Sri Lanka's ethnic conflict: at a crossroad between peace and war. *Third World Quarterly*, Vol. 25, No. 5, pp. 903–918.

Novotný, R. (2004). *Tamílský nacionalismus na Šrí Lance. Vznik moderního nacionalismu, organizace a jejich vztahy v kontextu konfliktu na Šrí Lance do roku 1986*. Diplomová práce, FF UK, Indologický ústav. Vedoucí práce PhDr. Jan Filipický. Praha

Saez, L. (2001). Sri Lanka in 2000: The Politics of Despair. *Asian Survey*, Vol. 41, No. 1, pp. 116-121.

Shastri, A. (2003). Sri Lanka in 2002: Turning the Corner? *Asian Survey*, Vol. 43, No. 1, pp. 215-221.

Spencer, J. (1990). *Sri Lanka: History and the Roots of Conflict*. London: Routledge.

Timbiah, S. J.(1986). *Sri Lanka: Ethnic Fratricide and the Dismantling of Democracy*, Chicago: University of Chicago Press.

Řešení konfliktu

Barry, B. (1975). Political Accommodation and Consociational Democracy. *British Journal of Political Science*, Vol. 5, No. 4. (Oct., 1975), pp. 477-505.

Bullion, A. (2001). Norway and the Peace Process in Sri Lanka. *Civil Wars*, Vol 4, No 3, pp. 70-92.

Byrne, S. (2002). Consociational and Civic Society Approaches to Peacebuilding in Northern Ireland. *Journal of Peace Research*, Vol. 38, No. 3, Special Issue on Conflict Resolution in Identity-Based Disputes, pp. 327-352.

Carment, D. - Patrick James, P. (1996). Two-Level Games and Third-Party Intervention: Evidence from Ethnic Conflict in the Balkans and South Asia. *Canadian Journal of Political Science / Revue canadienne de science politique*, Vol. 29, No. 3., pp. 521-554.

Hartzell, C. A. (1999). Explaining the Stability of Negotiated Settlements to Intrastate Wars. *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 43, No. 1., pp. 3-22.

Hennayake, S. K. (1989). The Peace Accord and the Tamils in Sri Lanka. *Asian Survey*, Vol. 29, No. 4. pp. 401-415.

Kaufmann, Ch. (1996). Possible and Impossible Solutions to Ethnic Civil Wars. *International Security*, Vol. 20, No. 4., pp. 136-175.

Klimešová, M. (2005). *Mediation in ethnic conflict in Sri Lanka: applying the adjusted winner procedure*; Diplomová práce, FSV UK, Institut politologických studií, Praha.

Kodikara, S. U (1989). The Continuing Crisis in Sri Lanka: The JVP, the Indian Troops, and Tamil Politics, *Asian Survey*, Vol. 29, No. 7. pp. 716-724.

Lake, D. A. – Rothchild, D. (1996). Containing Fear: The Origins and Management of Ethnic Conflict. *International Security*, Vol. 21, No. 2. (Autumn, 1996), pp. 41-75.

Lijphart, A. (1977). *Democracy in Plural Societies. A Comparative Exploration*. Yale University Press

Lustick, I. (1979). Stability in Deeply Divided Societies: Consociationalism versus Kontrol. *World Politics*, Vol. 31, No. 3., pp. 325-344.

Mason, T. D., Weingarten J. P. Jr., Fett, P. J. (1999). Win, Lose, or Draw: Predicting the Outcome of Civil Wars. *Political Research Quarterly*, Vol. 52, No. 2. (Jun., 1999), pp. 239-268.

Mikesell, M. W. – Murphy A. B. (1991). A Framework for Comparative Study of Minority-Group Aspirations. *Annals of the Association of American Geographers*, Vol. 81, No. 4., pp. 581-604.

Mitra, S. K. (1995). The Rational Politics of Cultural Nationalism: Subnational Movements of South Asia in Comparative Perspective. *British Journal of Political Science*, Vol. 25, No. 1., pp. 57-77.

Orjuela, C. (2003). Building Peace in Sri Lanka: A Role for Civil Society? *Journal of Peace Research*, Vol. 40, No. 2. pp. 195-212.

Pearson, F. S. (2001). Dimensions of Conflict Resolution in Ethnopolitical Disputes. *Journal of Peace Research*, Vol. 38, No. 3, Special Issue on Conflict Resolution in Identity-Based Disputes. pp. 275-287.

Rao, P. V. (1988). Ethnic Conflict in Sri Lanka: India's Role and Perception. *Asian Survey*, Vol. 28, No. 4. pp. 419-436.

Regan, P. M. (1996). Conditions of Successful Third-Party Intervention in Intrastate Conflicts. *The Journal of Conflict Resolution*, Vol. 40, No. 2., pp. 336-359.

Rupesinghe, K. (1988). Ethnic Conflicts in South Asia: The Case of Sri Lanka and the Indian Peace-Keeping Force (IPKF), *Journal of Peace Research*, Vol. 25, No. 4, Special Issue on Militarization and Demilitarization in Asia-Pacific, pp. 337-350.

Říchová, B. (2000). Přehled moderních politologických teorií. Praha: Portál

Schneckener, U. (2002). Making Power-Sharing Work: Lessons from Successes and Failures in Ethnic Conflict Regulation. *Journal of Peace Research*, Vol. 39, No. 2., pp. 203-228.

Strnad, Jaroslav; Filipický, Jan; Holman, Jaroslav; Vavroušková, Stanislava (2003): *Dějiny Indie*, Lidové noviny, Praha 2003

Wagner, Ch. (1999). Democracy and State in South Asia: Between Fragmentation and Consolidation? *Asian Survey*, Vol. 39, No. 6., pp. 908-925.

Internetové zdroje

www.peaceinsrilanka.org

www.tamilnet.com

www.priu.gov.lk

www.norway.lk/peace

www.ltteps.org